

Bloc 5

Objectius de qualitat paisatgística, criteris i accions

El Conveni europeu del paisatge insta les diverses societats europees a definir uns objectius de qualitat paisatgística. Com a punt de trobada entre les aspiracions de la ciutadania, l'opinió dels experts i les polítiques públiques en relació amb el paisatge, els objectius de qualitat paisatgística plasmen, de manera fidedigna i després d'un intens procés de consulta i participació pública, la meta final que una societat es marca a si mateixa en termes de millora dels seus paisatges. El Conveni mateix els defineix com la plasmació, per part de les administracions públiques, de les aspiracions de la col·lectivitat pel que fa a les característiques paisatgístiques de l'entorn. Els objectius de qualitat paisatgística responen a la pregunta, tan senzilla i complexa alhora, sobre quin paisatge volem.

Més enllà de la incidència que tinguin en els instruments propis de la planificació territorial, urbanística o sectorial, els objectius de qualitat paisatgística també tenen la funció de promoure la consciència ciutadana en relació amb el paisatge. Els objectius de qualitat paisatgística han d'actuar de guia i de marc de referència no només per a l'Administració, en qualsevol dels seus nivells, sinó també per al conjunt de la ciutadania, tant en l'àmbit del que habitualment s'entén per societat civil com en el pròpiament individual. Els objectius de qualitat paisatgística tenen, per tant, un rang estratègic i faciliten l'avenç cap a una nova cultura de la gestió i l'ordenació del territori que exigeix grans dosis de sensibilitat paisatgística per part de tots els agents que hi intervenen i de la societat en general.

212

Els catàlegs de paisatge de Catalunya que elabora l'Observatori del Paisatge són els principals instruments que preveu la Llei del paisatge per a la definició d'objectius de qualitat paisatgística a Catalunya. En els catàlegs de paisatge de Catalunya, els objectius de qualitat paisatgística sorgeixen dels atributs, valors i reptes identificats en els paisatges d'aquest àmbit territorial, després de recollir l'opinió dels ciutadans i dels principals agents socials i econòmics presents a cada territori. Aquests objectius es formulen també per a cadascun dels altres sis àmbits territorials de Catalunya i per a cada unitat de paisatge identificada en els mateixos catàlegs.

Deu objectius de qualitat paisatgística per a Catalunya

De la llarga i variada llista d'objectius de qualitat paisatgística definits a mesura que s'han anat elaborant els catàlegs de paisatge, n'emergeixen deu que fan referència a aspectes que són comuns a la major part de Catalunya. Aquests són els objectius de qualitat paisatgística per a Catalunya:

- Uns paisatges **ben conservats, gestionats i ordenats**, independentment de la seva tipologia (urbans, periurbans, rurals o naturals) i del seu caràcter.
- Uns paisatges **vius i dinàmics** — els existents i els de nova creació a través de la intervenció —, capaços d'integrar les inevitables transformacions territorials sense perdre la seva idiosincràsia.
- Uns paisatges **heterogenis**, que reflecteixin la rica diversitat paisatgística de Catalunya i que s'allunyin de l'homogeneïtzació.

- Uns paisatges **endregats i harmònics**, que evitin el desordre i la fragmentació.
- Uns paisatges **singulars**, que s'allunyin de la banalització.
- Uns paisatges que mantinguin i potenciïn els seus **referents i valors**, tangibles i intangibles (ecològics, històrics, estètics, socials, productius, simbòlics i identitaris).
- Uns paisatges sempre **respectuosos** amb el llegat del passat.
- Uns paisatges que transmetin **tranquil·litat**, lliures d'elements dissonants, de sorolls discordants i de contaminació lluminosa i olfactiva.
- Uns paisatges que puguin ser **gaudits** sense posar-ne en perill el patrimoni i la idiosincràsia.
- Uns paisatges que **atenguin la diversitat social** i contribueixin al benestar individual i social de la població.

Quinze objectius de qualitat paisatgística per a les Terres de l'Ebre

Per a les Terres de l'Ebre s'han formulat quinze objectius de qualitat paisatgística (vegeu la taula 7), coherents amb els deu definits per a Catalunya. El procés d'elaboració dels quinze objectius de qualitat paisatgística de les Terres de l'Ebre ha tingut en compte els resultats obtinguts en el procés de participació endegat en l'elaboració d'aquest catàleg. Recullen, per tant, les aportacions realitzades pels agents entrevistats com a representants d'entitats socials i econòmiques i culturals relacionades, de manera directa o indirecta, amb la intervenció en el paisatge. També es fan ressò dels resultats dels grups de discussió organitzats, dels tallers amb agents i dels tallers oberts. Finalment, també recullen les opinions expressades per la ciutadania en l'enquesta telefònica i en la consulta web (tots els processos es descriuen al bloc 1). D'aquesta manera es pretén assolir un dels reptes plantejats en el procés d'elaboració dels objectius de qualitat paisatgística: complementar la percepció col·lectiva del paisatge — de la societat actual i de la de temps passats — amb consideracions ètiques i tècniques basades en l'interès general.

Els atributs i les qualitats de cadascun dels paisatges caracteritzats i avaluats a través del treball de camp i de l'anàlisi paisatgística esdevenen bàsics a l'hora de plantejar els reptes paisatgístics i els objectius per a l'ordenació territorial de les Terres de l'Ebre i, en el marc d'un desenvolupament sostenible, cal que siguin considerats en els processos de disseny del conjunt de polítiques públiques. Per facilitar aquesta tasca, la definició de cadascun dels objectius es complementa amb el mapa dels objectius de qualitat paisatgística de les Terres de l'Ebre, realitzat a partir de la cartografia de valors, dinàmiques, miradors i itineraris elaborada en les fases de caracterització i avaluació del catàleg de paisatge.

Els objectius de qualitat paisatgística per a l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre s'adrecen a una escala mitjana (1:50.000), d'acord amb l'escala utilitzada en els plans territorials parcials (PTP) i en

els plans directors territorials (PDT). Tal com s'estableix a la Llei del paisatge, les recomanacions i les propostes dels objectius de qualitat paisatgística, que per elles mateixes no tenen caràcter normatiu, seran precisades i incorporades a les directrius del paisatge previstes en el planejament territorial (art. 12, Llei 8/2005). En el cas de les Terres de l'Ebre, aquestes directrius ja es van incorporar en el Pla territorial parcial de les Terres de l'Ebre aprovat el 27 de juliol de 2010.

Criteris i accions per a l'àmbit de les Terres de l'Ebre

La Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge, en l'article 11, apartat f), estableix que els catàlegs de paisatge han d'incorporar una proposta de mesures i accions necessàries per assolir els objectius de qualitat paisatgística. Les mesures, tal com s'han concebut en el catàleg, equivalen a criteris generals que contribueixen a l'assoliment dels objectius de qualitat paisatgística. Les accions corresponen a actuacions, projectes

o iniciatives impulsades per les administracions que, seguint els criteris establerts prèviament, també ajudin a l'assoliment dels objectius de qualitat paisatgística definits. En cap dels dos casos es tracta d'una llista exhaustiva de criteris i accions, atès que l'assoliment de l'objectiu de qualitat paisatgística depèn en molts casos de dinàmiques que s'escapen de l'àmbit d'actuació del catàleg de paisatge.

Així, dels quinze objectius de qualitat paisatgística definits per a l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre es deriven un conjunt de criteris i mesures dirigit a les polítiques territorials i sectorials. Aquesta proposta de mesures i accions ha servit, entre altres propòsits, per definir les directrius de paisatge que formen part de la normativa del Pla territorial parcial de les Terres de l'Ebre.

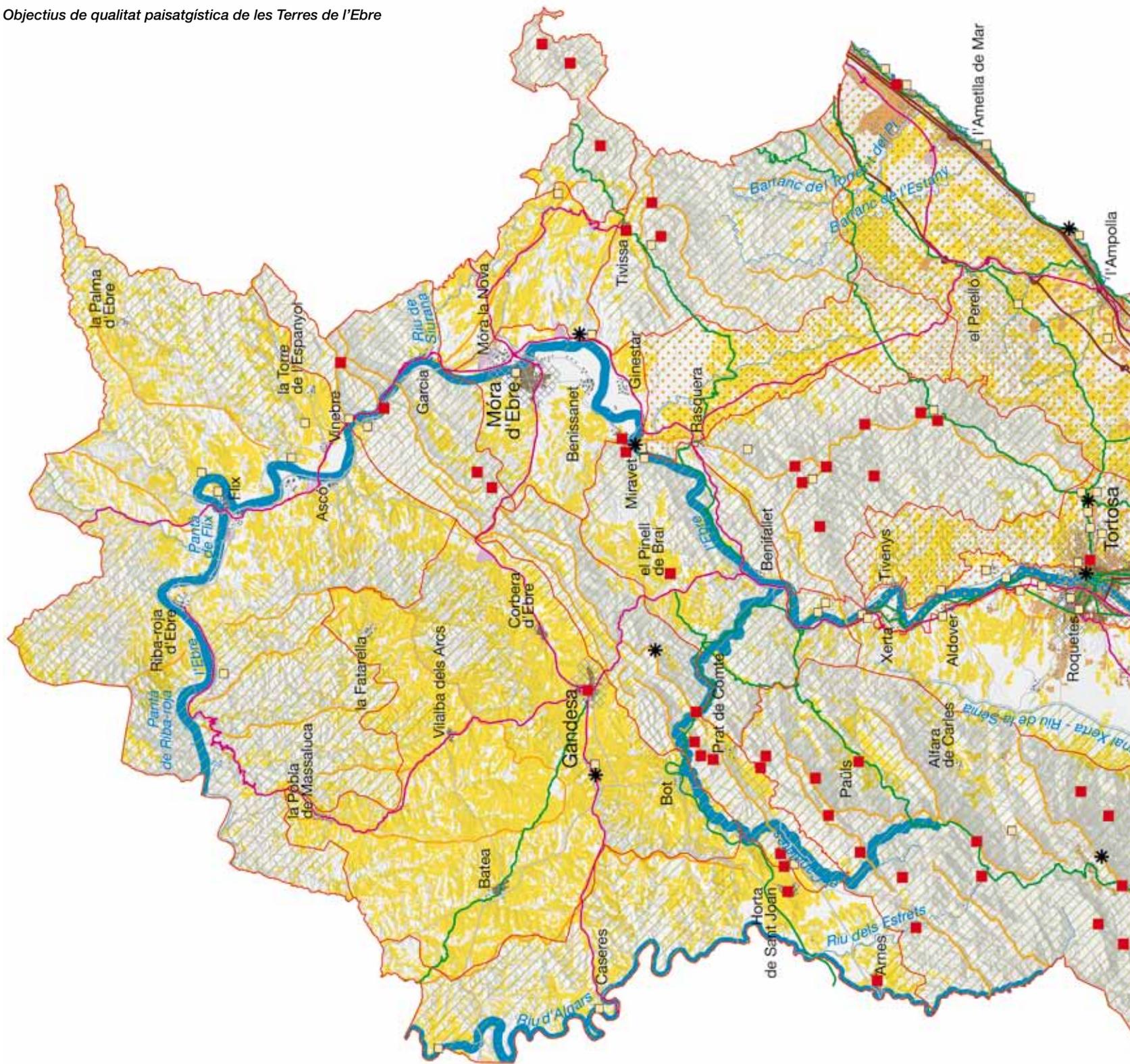
El present capítol, doncs, conté tant els quinze objectius de qualitat paisatgística formulats per a l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre, com els criteris i les accions que han de permetre concretar aquests objectius de qualitat paisatgística.

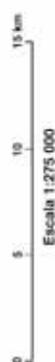
Taula 7. Objectius de qualitat paisatgística per a les Terres de l'Ebre

1. Uns assentaments urbans amb un creixement ordenat, respectuós amb la seva singularitat, amb perímetres nítids, dimensionat d'acord amb les necessitats reals i que no compromet el caràcter agrari dels espais circumdants.
2. Unes urbanitzacions endreçades i dotades d'elements de qualitat paisatgística.
3. Uns paisatges litorals gestionats integralment, amb unes intervencions dirigides a dotar-los de qualitat i de noves identitats, a la vegada que se'n millori l'accessibilitat per al gaudi i l'ús social amb respecte vers els valors naturals i estètics que contenen.
4. Uns paisatges naturals ben conservats, amb qualitat paisatgística, i que compaginin l'activitat agropecuària, l'extracció de recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi.
5. Uns assentaments disseminats amb unes construccions aïllades (masos, magatzems agrícoles, granges, coberts d'eines, etc.) vinculats a la viabilitat de les explotacions agràries.
6. Unes infraestructures lineals (xarxa viària i ferroviària, conduccions de gas i d'electricitat...) integrades paisatgísticament i que no malmetin la continuïtat paisatgística i social del territori.
7. Uns espais periurbans més ordenats que aportin nous elements d'interès en el paisatge i contribueixin a millorar la imatge d'accés als nuclis urbans.
8. Unes àrees especialitzades (industrials, logístiques, comercials, de producció d'energia, de tractament, abocament de residus...) ubicades en zones visuals no preferents o notòries i dissenyades (o redissenyades) tenint en compte els tractaments de façana i les tipologies edificatòries.
9. Uns parcs eòlics i fotovoltaics planificats amb visió de conjunt a escala regional i disposats en sintonia amb els elements que configuren el paisatge.
10. Uns fons escènics de qualitat que mantinguin els referents visuals i identitaris de les Terres de l'Ebre.
11. Una xarxa de miradors i itineraris paisatgístics que posin en valor les panoràmiques més rellevants i permetin interactuar amb la diversitat i els matisos dels diferents paisatges de les Terres de l'Ebre.
12. Uns paisatges dels entorns fluvials, urbans i naturals del riu Ebre, de la resta de rius ebrencs, i del conjunt de barrancs i rieres, que conservin els seus valors i siguin accessibles per a activitats de gaudi respectuós.
13. Un paisatge del delta de l'Ebre vinculat a la conservació, gestió i revalorització del conreu de l'arròs, de la xarxa de camins, canals i recs, del patrimoni arquitectònic, així com altres valors naturals, històrics, estètics i simbòlics que aquest espai conté.
14. Un paisatge format per la pedra seca i per mosaics agroforestals i agraris, productiu i conservat com a referent estètic i identitari de les Terres de l'Ebre.
15. Una arquitectura vinculada als paisatges de secà i de regadiu tradicional, a les construccions defensives i a les construccions religioses, i que els doti d'un contingut i una significació territorial i paisatgística.

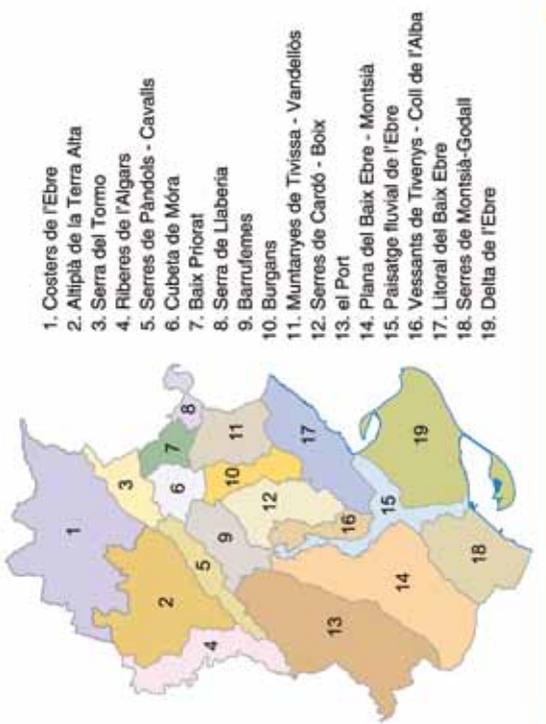
Objectius de qualitat paisatgística de les Terres de l'Ebre

214

Unitats de paisatge de les Terres de l'Ebre

1. Costers de l'Ebre
2. Altiplà de la Terra Alta
3. Serra del Tormo
4. Riberes de l'Algars
5. Serres de Pàndols - Cavalls
6. Cubeta de Móra
7. Baix Priorat
8. Serra de Lieberia
9. Barruïemes
10. Burgans
11. Muntanyes de Trivissa - Vandellòs
12. Serres de Cardó - Boix
13. el Port
14. Plana del Baix Ebre - Montsià
15. Paisatge fluvial de l'Ebre
16. Vessant de Tivenys - Coll de l'Alba
17. Litoral del Baix Ebre
18. Serres de Montsià-Godall
19. Delta de l'Ebre

	OQP 1	Paisatge urbà		Xarxa hidrogràfica
	OQP 2	Urbanització difusa		Unitat de paisatge
	OQP 3	Paisatge litoral		Cap de municipi
	OQP 4	Paisatge natural		
	OQP 5	Àrea d'assentaments disseminats		
	OQP 6	Infraestructura lineal		
	OQP 7	Espai periurbà i accés a nucli urbà		
	OQP 8	Àrea especialitzada		
	OQP 10	Geoforma, element patrimonial i nucli encimbellat		Perfil emblemàtic
	OQP 11	Mirador		Itinerari no motoritzat
	OQP 12	Paisatge fluvial		
	OQP 13	Delta de l'Ebre		
	OQP 14	Paisatge de la pedra en sec		
	OQP 15	Arquitectura d'interès històric		

Per a la descripció dels objectius de qualitat paisatgística, vegeu la taula adjunta.

Objectiu 1

Uns assentaments urbans amb un creixement ordenat, respectuós amb la seva singularitat, amb perímetres nítids, dimensionat d'acord amb les necessitats reals i que no comprometi el caràcter agrari dels espais circumdants

216

*Vista del cap de la vila de Miravet presa des del castell de la població.
Marc Coromina, Escola d'Art i Disseny de Tarragona*

Les Terres de l'Ebre han estat habitades des d'abans del paleolític i posteriorment per ibers, romans, àrabs, etc., fet que ha donat lloc a un divers patrimoni arquitectònic i urbà. En aquest sentit, cal destacar els nuclis antics de Tortosa, Vilalba dels Arcs, Batea, Sant Carles de la Ràpita, o el Cap de la Vila de Miravet; els nuclis urbans d'Arnes, Horta de Sant Joan, Tivissa o l'Ametlla de Mar; els cellers modernistes de Gandesa i el Pinell de Brai; el Poble Vell de Corbera d'Ebre; el Lligallo del Gànguïl o el Lligallo del Roig, entre d'altres.

El paisatge urbà emergeix del mosaic de formes, línies, textures, colors i percepcions que el procés urbanitzador ha generat en els pobles i les ciutats. El centre històric, els eixamples, els polígons residencials, les ciutats jardí, els barris d'autoconstrucció, els creixements suburbans, els antics nuclis mariners i portuaris, etc., presenten unes morfologies i unes tipologies constructives característiques, que reflecteixen tant el període històric en què van ser executats com les problemàtiques urbanes a què devia fer front el projecte. En aquest sentit, les Terres de l'Ebre es caracteritzen per un conjunt de poblacions que mantenen uns patrons d'assentament singulars i que constitueixen un valuós patrimoni urbanístic. Són els següents:

- Nuclis encimbellats, és a dir, nuclis de morfologia orgànica en relació amb la topografia i de perfil elevat. Són Miravet (Cap de la Vila), Horta de Sant Joan, Arnes, Paüls i Tivissa.
- Nuclis pesquers, és a dir, nuclis de costa que mantenen la tipologia tradicional vinculada a la pesca. Són l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita i les Cases d'Alcanar.
- Nuclis camí, és a dir, nuclis urbans que històricament han anat creixent al costat dels antics camins ramaders o lligallos. Són, entre altres, Campredó, el Lligallo del Gànguïl i el Lligallo del Roig. També aquells nuclis que històricament han anat creixent al voltant de les carreteres, com l'Aldea, el Perelló i Corbera d'Ebre.

- Nuclis amb una trama ortogonal, és a dir, nuclis que s'estructuren al voltant d'una plaça central a partir de la qual sorgeixen els carrers que adopten una estructura quadriculada o en malla. Són, entre altres, Ulldecona, els Reguers, Gandesa i Xerta.
- Nuclis disseminats, és a dir, nuclis que s'han format a partir d'un procés de densificació del poblament disseminat. Són els municipis de Deltebre i Sant Jaume d'Enveja. També els espais de poblament disseminat, formats per cases amb hort, situats a les corones dels nuclis urbans, com Tortosa i Roquetes.

No obstant això, aquest àmbit ha experimentat transformacions com a conseqüència del creixement dels nuclis urbans i el deteriorament o inclús desaparició de les trames urbanes tradicionals, especialment als nuclis de població del tram baix del riu Ebre (Tortosa, Roquetes, Amposta, Deltebre), del predelta (l'Aldea, Camarles), i els situats al litoral (l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita), així com a les capitals interiors (Móra d'Ebre, Gandesa), i altres nuclis importants de població, com Ulldecona o la Sénia.

A les Terres de l'Ebre, aquests nous assentaments urbans es desenvolupen a partir del creixement dels nuclis urbans ja consolidats històricament, o bé vinculats als creixements impulsats sota el paraigua del turisme, sobretot residencial, a les localitats ubicades al litoral: l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita, o les Cases d'Alcanar.

En aquest sentit, són aquests nuclis de les Terres de l'Ebre, situats en indrets estratègics o àrees de pas de vies de comunicació, que presenten un creixement urbà dinàmic i absorbeixen bona part de la nova població i activitat econòmica. Aquests assentaments s'han de regular i cal prioritzar la compacitat (per reduir l'ocupació de territori i evitar la fragmentació territorial i paisatgística), el manteniment de fronteres nítides en el paisatge i l'ordenació adequada de les perifèries.

Criteris

- Promoure un poblament compacte dels nuclis urbans ja consolidats i evitar la creació de nous assentaments urbans sense contigüitat i harmonia formal amb les trames existents, i afavorir unes fronteres nítides i de qualitat entre els espais urbans i els espais agrícoles o naturals de les perifèries.
- Garantir un tractament específic dels processos d'extensió urbana per a la millora del paisatge en relació amb l'estratègia definida pel planejament territorial:
 - En els nuclis urbans que adopten una estratègia de creixement mitjà, moderat o de compleció i millora del teixit urbà existent, o bé una estratègia de manteniment del caràcter rural, cal prioritzar en la compleció i/o extensió urbana un nivell de coherència adequat amb l'estructura paisatgística preexistent (topografia, traces agroкультурals i vegetació), la valorització paisatgística de les àrees de transició entre assentament i ús rural, i la preservació del perfil paisatgístic dels nuclis (*skyline*).
 - En els nuclis urbans on s'indiqui l'estratègia de creixement potenciat, cal dirigir la coherència a solucions projectuals que siguin capaces d'integrar l'estructura paisatgística en la composició i la qualitat urbana. En aquests casos, cal posar un èmfasi especial en el manteniment i la millora paisatgística dels accessos i evitar que l'extensió urbana impliqui fenòmens de conurbació entre diferents nuclis de població.
- Integrar les possibles noves extensions en les estructures preexistents de manera harmònica i respectar-ne la singularitat en els nuclis amb patrons paisatgístics singulars (nuclis encimbellats, nuclis pesquers, nuclis camí, nuclis amb trama ortogonal, nuclis disseminats) definits anteriorment.

> Segueix de la pàg. anterior

- Els nuclis encimbellats de les Terres de l'Ebre (Miravet, Paüls, Tivissa, Horta de Sant Joan i Arnes), mostren perfils (*skylines*) característics, perceptibles des de determinades àrees i recorreguts els quals constitueixen fites paisatgístiques. En aquests casos el desenvolupament urbà (tant d'extensió com de reforma) ha de respectar aquests perfils o imatges i impedir a través del planejament urbanístic l'aparició d'elements volumètrics que els desfigurin. Quan sigui possible es procedirà a modificar el planejament urbanístic allà on apareguin aquests elements discordants amb les imatges que proporcionen aquests pobles.
- Preservar l'encaix entre els espais oberts i els nous creixements en els espais que, per la seva singularitat agrícola o de conjunt harmònic, es considera indispensable que mantinguin el caràcter propi. Aquests espais són: el delta de l'Ebre, la foia d'Ulldecona, les terrasses fluvials des del pas de Barrufemes fins a Amposta, la cubeta de Móra, el corredor Bot-Gandesà-Corbera, els avellaners de la Fatarella, els cirerers de Paüls, els conreus en fons de barranc (fondos) d'olivera, els cítrics dels prats d'Alcanar i el mosaic de cereal d'Arnes (definit en l'objectiu de qualitat paisatgística 14).
- Incloure en les fitxes dels plans parcials urbanístics (PPU) previstos en els plans d'ordenació urbanística municipal (POUM) un apartat específic de mesures paisatgístiques que expliciti dos aspectes:
 1. Les mesures per integrar les preexistències territorials en el nou teixit urbà, on es tindrà en compte:
 - a. Topografia.
 - b. Fragments de vegetació natural. És recomanable integrar-los en els espais de cessió destinats a espais lliures.
 - c. Mosaics agroforestals i agraris (agroforestal de vinya, agroforestal de fruiters de secà, fruita dolça amb conreus de secà, cítric amb altres conreus i horta amb fruita dolça), monoconreus (olivera, arròs, cítrics, horta, fruita dolça i vinya) i conreus singulars (avellaners de la Fatarella, cirerers de Paüls, conreus en fons de barranc, cítrics dels prats d'Alcanar i mosaic de cereal d'Arnes).
 - d. Xarxes de camins.
 - e. Xarxes de canals, séquies i recs, pous, sínies i altres elements vinculats a l'agricultura.
 - f. Construccions rurals (masies i construccions i murs de pedra seca).
 - g. Elements patrimonials d'interès, esmentats anteriorment i inclosos en el mapa de valors històrics del catàleg (capítol 5 del bloc 2).
 - h. Espais de trobada de la població local.
 2. La definició de la concepció i disposició dels usos, les edificacions i els espais de cessió per espais oberts en relació amb els aspectes estructurals següents:
 - a. La morfologia del teixit urbà adjacent.
 - i. Presència de patrons urbans remarcables (nuclis encimbellats, nuclis pesquers, nuclis camí, nuclis amb trama ortogonal, nuclis disseminats), esmentats anteriorment i inclosos en el mapa de valors estètics del catàleg (capítol 5 del bloc 2).
 - ii. Preservació dels perfils o *skylines* dels nuclis urbans propers o contigus, com els perfils encimbellats de Miravet (Cap de la Vila), Horta de Sant Joan, Arnes, Paüls i Tivissa.
 - iii. Disposició dels carrers i de la resta de l'espai lliure.
 - iv. Tipologia de l'edificació: formes, volums, materials i colors en relació amb les tipologies històriques presents a la zona.
 - b. Els límits i les façanes del nou conjunt en relació amb el teixit urbà i l'espai lliure adjacents.
 - i. Garantir la permeabilitat física entre el nucli urbà i l'espai lliure, evitar la formació de barreres i afavorir la transició entre el nucli urbà i les zones d'espai lliure periurbanes.
 - ii. Tractament de fronts marítics, fluvials i fronts agrícoles amb una cura especial de garantir una transició amable (vegeu els objectius de qualitat paisatgística 3, 12 i 14).
 - iii. En aquest espai de transició es localitzaran de manera preferent els sòls de cessió gratuïta i obligatòria i els sòls per a sistemes destinats a la formació d'àrees d'espai lliure. Així mateix, es tractarà amb una cura especial la composició urbana dels fronts edificats que donin a espais d'aigua per la seva especial visibilitat i es garantirà que el nou conjunt permeti la visibilitat entre el nucli urbà i el front d'aigua.
 - c. El sistema de visuals que la nova extensió urbana genera.
 - i. Ordenar en funció de la presència de fons escènics i fites establertes a l'objectiu de qualitat paisatgística 10 així com en d'altres de caràcter local.
 - ii. Garantir la permeabilitat visual del conjunt.
- Planificar espais d'horta en les noves extensions urbanes. Aquests horts seran objecte d'una ordenació paisatgística adequada seguint les indicacions de la *Guia d'integració paisatgística d'hortos urbans i periurbans* editada per la Direcció General d'Arquitectura i Paisatge del Departament de Política Territorial i Obres Públiques l'any 2009. Es pot complementar amb mesures per protegir aquells espais agrícoles actius inserits aïlladament a l'interior del territori urbà o periurbà com

> Segueix de la pàg. anterior

elements que afegixen qualitat paisatgística i ambiental, sobretot en els contextos urbans més densos.

- Preservar a través dels instruments d'ordenació urbanística la imatge de les fites paisatgístiques i els fons escènics definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 10, visibles des dels nuclis condicionant les dimensions, la volumetria i els colors de les edificacions que poguessin afectar-la, i buscant traçats alternatius per a la implantació de les infraestructures. Això implica, entre altres mesures, limitar la construcció de nous edificis alts i singulars a aquells indrets dels nuclis urbans que afectin àmbits de visió o línies d'horitzó, i afavorir aquells projectes que s'integrin en l'entorn i tinguin qualitat en el disseny. De la mateixa manera, els instruments d'ordenació urbanística haurien d'incorporar disposicions concretes d'ordenació amb l'objectiu de promoure les perspectives.
- Elaborar per a les principals ciutats i viles de les Terres de l'Ebre (Tortosa, Amposta, Deltebre, Roquetes, l'Aldea, Camarles, l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita, Alcanar, Móra d'Ebre, Gandesa, Uldecona i la Sénia) una proposta de creació de parcs periurbans, amb el manteniment dels usos agrícoles existents i la combinació amb espais, àrees i itineraris per a ús públic.

- Integrar paisatgísticament, a través dels instruments d'ordenació urbanística i els plans especials, els diferents espais verds urbans (parcs, zones verdes, places, passeigs, etc.) en xarxes connectades amb els espais oberts circumdants, en la línia de les anomenades vies verdes. Més enllà dels itineraris definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11, hauran de connectar itineraris paisatgístics de caràcter local i supramunicipal que enllacin la infraestructura viària rural, els components del medi natural i els teixits urbans, i que respectin, a més dels valors i elements paisatgístics indicats, la topografia i la morfologia del terreny prèvia.
- Potenciar la creació de paisatges de silenci, a l'entorn de parcs, jardins, zones hospitalàries, etc., a través de murs vegetals o bé estructures topogràfiques, entre altres mesures.
- Incorporar progressivament arbrat als carrers, passeigs i viari urbà en general i adaptar a cada cas les espècies arbòries adequades a les amplades, l'orientació, l'amplada de la vorera i els requeriments generals del carrer, i prioritant l'ús d'espècies autòctones de cada territori.

Accions

- Incorporar els trams urbans amb valor paisatgístic o perfils (*skyline*) en el catàleg de béns que formen part de la documentació dels POUM.
- Promoure l'elaboració d'una ordenança d'edificació per als nous paisatges urbans que respecti el caràcter de les poblacions de les Terres de l'Ebre. La normativa tractarà aspectes paisatgístics com volums, tipologies de construccions i de materials, així com colors, tenint present la idiosincràsia de cada paisatge a partir dels criteris anteriors.
- Identificar i senyalitzar els itineraris d'interès paisatgístic urbà, i dotar-los de mobiliari que permeti l'observació i el gaudi del paisatge, i promocionar els principals miradors locals. Els principals itineraris que caldria senyalitzar són els nuclis antics de les principals ciutats i viles.
- Elaborar estudis adreçats a l'adequació lluminosa de l'enllumenat públic municipal i l'aprovació d'ordenances reguladores del cel nocturn a tots els municipis, així com vetllar pel compliment de la protecció contra la contaminació acústica.

Els principals nuclis són els situats al llarg del litoral i de l'eix del riu Ebre, especialment en el tram final.

- Regular, mitjançant ordenances municipals la publicitat, la senyalització i la retolació comercial, amb un èmfasi especial en els espais de rellevància paisatgística pel seu interès històric, estètic o religiós. Els nuclis prioritaris d'actuació són els situats al llarg del litoral i de l'eix del riu Ebre, especialment en el tram final.
- Desenvolupar accions per tal de recuperar el patrimoni urbà, tant l'històric com l'arquitectònic, per mitjà de programes de rehabilitació de façanes que estiguin en mal estat.
- Desenvolupar els instruments de planificació urbanística o les actuacions urbanístiques apropiats, amb l'objectiu de millorar i rehabilitar els paisatges urbans, en especial en aquelles àrees i conjunts urbans d'interès paisatgístic considerats en el present catàleg (vegeu el mapa de valors històrics del capítol 5 del bloc 2).

* Els criteris i accions definits en aquest apartat cal complementar-los amb els establerts per a l'assoliment de l'objectiu de qualitat paisatgística 3 per als assentaments litorals.

Objectiu 2

Unes urbanitzacions endreçades i dotades d'elements de qualitat paisatgística

220

*Algunes urbanitzacions s'han anat desenvolupant de manera poc coherent amb l'estructura territorial del conjunt de les Terres de l'Ebre.
Observatori del Paisatge*

Des de la dècada dels anys 70 i 80 del segle xx, les urbanitzacions han experimentat un procés de creixement més o menys continuat a les Terres de l'Ebre, que en entrar el segle xxi s'ha accelerat i s'ha concentrat principalment a l'entorn dels paisatges més atractius (sobretot de la costa, però també del Port, així com de les planes litorals), i a l'entorn de la conurbació de Tortosa i Roquetes.

Algunes d'aquestes urbanitzacions, sobretot les més antigues (com les Tres Cales o Sant Jordi d'Alfama, a l'Ametlla de Mar), es van desenvolupar en absència de planejament urbanístic, i van «colonitzar» àmplies extensions de territori. Actualment presenten un aspecte desordenat. Si bé en un primer moment bàsicament estaven destinades a segona residència, la millora progressiva de les comunicacions ha afavorit que s'hi resideixi de manera permanent, sobretot pel que fa a sectors de població de la tercera edat.

Els orígens d'aquestes urbanitzacions litorals més antigues s'explicarien per la construcció de l'autopista AP-7 durant la dècada de 1970, que acostà aquestes terres tant a la gran conurbació barcelonina com al centre d'Europa.

Al litoral, en general, la majoria de les urbanitzacions s'han anat desenvolupant de manera poc coherent amb l'estructura territorial del conjunt de les Terres de l'Ebre; així doncs, en el marc del planejament urbanístic vigent, cada municipi, cada consistori ha anat permetent, majoritàriament, la urbanització de les seves primeres línies de costa, i així ha format de facto un continuïum urbà que s'estén al llarg de tot el front litoral continental.

Al delta de l'Ebre, la situació és diferent, ja que la declaració de parc natural de tot el front litoral deltaic a mitjans de la dècada de 1980, va tallar qualsevol procés d'urbanització, a excepció de les dues urbanitzacions ja construïdes amb anterioritat, l'Eucaliptus (al municipi d'Amposta) i Riumar (al municipi de Deltebre).

La demanda de segona residència per part de la població de les Terres de l'Ebre explicaria algunes de les urbanitzacions del litoral, i estaria directament relacionada amb l'aparició de la urbanització el Mascar situada al massís del Port.

Un altre tipus d'urbanització serien les situades vora la conurbació Tortosa i Roquetes, com les de la Simpàtica, Sant Josep de la Muntanya, Seminari, a llevant del nucli de Tortosa, o els Xalets de les Crevetes, a la carretera dels Reguers, i la Torre de Gil, al

municipi de Roquetes, que funcionarien com a primera residència de sectors de població amb major poder adquisitiu, que van a la recerca d'espais menys densificats, amb majors superfícies, més lluminositat i una millor qualitat del paisatge.

A les Terres de l'Ebre les urbanitzacions es concentren bàsicament:

- Al litoral continental:
 - L'Ametlla de Mar: Calafat, Calafató, Sant Jordi d'Alfama, Tres Cales, al nord; i Roques Daurades, l'Estany, l'Hidalgo, els Racons, Punta de l'Àliga, al sud
 - El Perelló: Perelló Mar
 - L'Ampolla: Cap Roig, el Baconer, los Pinets
 - Alcanar: la Pau, Serramar, Montsià Mar, Solimar, Montecarlo, Selma, el Camp de Tir i Maricel
- Al predelta:
 - L'Ampolla: Ampollamar, el Roquer, Mirador del Delta
 - L'Aldea: Mirador de l'Ebre
- Al litoral deltaic:
 - Deltebre: Riumar
 - Amposta: l'Eucaliptus
- A les planes litorals:
 - El Perelló: lo Racó dels Teixons
 - Ampolla: Ulldellops, camí del Furoner
 - Alcanar: la Selleta
- A l'entorn de la conurbació Tortosa-Roquetes:
 - Tortosa: la Simpàtica, Sant Josep de la Muntanya, Seminari
 - Roquetes: Xalets de les Crevetes, carretera dels Reguers, la Torre de Gil
 - Aldover: el Pla de les Illes
- A la muntanya:
 - Alfara de Carles: el Toscar, el Mascar (una part dins el municipi de Roquetes)

Criteris

- Evitar una major dispersió de les urbanitzacions actualment existents, i afavorir l'ocupació dels espais lliures del seu interior, enfront de l'ocupació de noves àrees perifèriques.
- Promoure, seguint les indicacions de la Llei 3/2009, del 10 de març, de regularització i millora d'urbanitzacions amb dèficits urbanístics, accions per tal de dotar les urbanitzacions dels serveis urbans bàsics, amb l'impuls de la millora de la qualitat estètica i ambiental integral: accessos, perifèries, regulació de les tipologies constructives i dels tipus de cobertes i els codis cromàtics en les edificacions, així com l'asfaltatge de carrers, l'enllumenat públic, la recollida de residus, o la creació i rehabilitació dels espais públics.
- Millorar els perímetres de les urbanitzacions, amb dues finalitats: estètica i de protecció davant els incendis forestals.
- Ordenar paisatgísticament els accessos a les urbanitzacions, perquè sovint aquests accessos actuen també de via de penetració a racons del territori per part d'altres ciutadans.
- Vetllar per la prevalença d'elements naturals en el conjunt d'aquests teixits i integrar els valors naturals i les espècies vegetals característiques pròpies del lloc en la urbanització de l'espai públic i l'enjardinament de les parcel·les privades.
- Integrar i valoritzar els elements del paisatge amb valor històric, simbòlic, religiós, productiu o estètic, que es trobin a l'interior de les urbanitzacions o propers a aquestes, com són marges de pedra seca, masos, torres, castells... (bona part definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 15 i en el mapa de valors històrics del capítol 5 del bloc 2) per dotar d'identitat espais que són buits de contingut simbòlic i identitari.

Accions

- Desenvolupar els instruments de planificació urbanística o les actuacions urbanístiques apropiats, amb l'objectiu de restaurar i adequar paisatgísticament les urbanitzacions, prenent en consideració tots els criteris anteriors.
- Elaborar estudis adreçats a l'adequació lluminosa de l'enllumenat públic i l'aprovació d'ordenances reguladores del cel nocturn a totes les urbanitzacions.
- Crear i consolidar els itineraris que permeten observar i gaudir del paisatge des de les urbanitzacions, que són molts, i dotar-los de la senyalització corresponent. En aquest sentit, cal identificar-los i adequar-los, tenint present els miradors i itineraris definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11.
- Estudiar la possibilitat que el fons de la Llei 3/2009, del 10 de març, de regularització i millora d'urbanitzacions amb dèficits urbanístics pugui admetre projectes que tinguin com a objectiu destacar la integració paisatgística a partir de la valorització dels elements característics del lloc. Es tracta d'actuacions d'integració d'elements com la incorporació d'arbrat als carrers i a les vies de les urbanitzacions, la integració de les construccions complementàries (casetes per a transformadors, bústies de correu comunitàries, zones de recollida d'escombraries...), de l'asfaltatge dels carrers, de les parcel·les sense urbanitzar, de les línies elèctriques, de les antenes de telecomunicacions o de les tanques.
- Elaborar cartes de colors i memòries de qualitat dels materials de les façanes, paraments i cobertes en el marc del POUM que garanteixin la integració dels edificis de les urbanitzacions en el seu entorn paisatgístic i preservin el caràcter constructiu de cada zona.
- Estudiar la possibilitat de soterrar les línies elèctriques que transcorren per l'interior de les urbanitzacions.

Objectiu 3

Uns paisatges litorals gestionats integralment, amb unes intervencions dirigides a dotar-los de qualitat i de noves identitats, a la vegada que se'n millori l'accessibilitat per al gaudi i l'ús social amb respecte vers els valors naturals i estètics que contenen

Al litoral continental no són habituals les grans platges de sorra, sinó que hi predominen les petites cales que s'originen al llarg dels discrets penya-segats característics d'aquest tram de costa. Observatori del Paisatge

El litoral continental (no deltaic) de les Terres de l'Ebre ha esdevingut, des de la segona meitat del segle xx, un espai d'atracció de la població i d'activitats econòmiques diverses, entre les quals destaca, especialment, el turisme, fet que ha comportat una ocupació progressiva de tota la primera línia de costa per part d'edificacions i infraestructures que donen servei a l'activitat turística i residencial. Malgrat tot, la intensitat de la urbanització no ha estat tan forta com en altres indrets del litoral català, a causa principalment del fet que en aquests trams de litoral no són habituals les grans platges d'arena, sinó que hi predominen les petites cales que s'originen al llarg dels discrets penya-segats característics d'aquest tram de costa.

A grans trets, es pot comprovar que aquesta ocupació urbana del litoral és generalitzada en pràcticament tot el front litoral continental. Avui dia, a les Terres de l'Ebre, és molt complicat poder observar conreus propers a la línia de costa, i els espais naturals es limiten a petits fragments envoltats per infraestructures i urbanització. Només en el sector comprès entre la desembocadura del barranc de Santes Creus (l'Ametlla de Mar) i la platja de Santa Llúcia (el Perelló), es conserva un tram més o menys significatiu de litoral no excessivament alterat per la urbanització, tot i que les infraestructures viàries de comunicació (Corredor Ferroviari del Mediterrani i autopista AP-7) el condicionen fortament, a la vegada que són les causes que n'han limitat la urbanització.

D'altra banda, les façanes marítimes posseeixen un gran valor paisatgístic i identitari a causa de la singularitat de les formes de relleu, els usos del sòl i les instal·lacions i edificacions de caràcter històric, cultural i etnogràfic construïdes a primera línia de costa (fars, llotges, passejos marítimes, instal·lacions portuàries, etc.). Però en aquestes façanes marítimes es percep un procés d'homogeneïtzació, sobretot en les tipologies constructives dels edificis que ocupen la façana litoral. Aquestes són molt uniformes, despersonalitzades i estan molt poc integrades en l'imaginari paisatgístic de la població, amb les excepcions dels nuclis antics de cada assentament (com en el cas de l'Ametlla de Mar o de Sant Carles de la Ràpita).

Els camins de ronda, d'altra banda, són uns elements excel·lents de valorització del paisatge litoral. Els camins i senders que ressegueixen la costa s'han popularitzat arreu, ja que en molts indrets són l'única forma de poder gaudir d'àmplies vistes sobre el litoral, cada cop més difícils d'obtenir a causa de la intensa urbanització que ha sofert l'espai costaner durant les darreres dècades. També faciliten el contacte directe amb els elements naturals del paisatge litoral, gairebé absents en les àrees més urbanes, la relació

entre paisatges litorals diversos (platges urbanes, espais naturals, paisatges rurals, miradors, etc.), a més d'altres funcions de tipus recreatiu, cultural i educatiu. En el tram de costa que va des de l'Ampolla fins al límit nord del municipi de l'Ametlla de Mar, per exemple, es pot resseguir el litoral a través del GR-92, que circula a tocar del mar.

Amb l'aprovació del Pla director urbanístic del sistema costaner (PDUSC) l'any 2005, es determinen una sèrie de prescripcions sobre els espais del litoral que no han sofert un procés de transformació urbanística significatiu, és a dir, dels sòls no urbanitzables i urbanitzables no delimitats, així classificats pels POUM, en la part que es trobin inclosos dins de l'àmbit dels PDUSC, és a dir, fonamentalment la franja de 500 m. Així doncs, en l'àmbit del litoral continental (no deltaic) de les Terres de l'Ebre, el PDUSC va detectar una sèrie d'espais que complirien aquestes característiques:

L'Ametlla de Mar	Barranc de Calafat Cala Sant Jordi Cala Nova Platja de l'Estany de Tort Platja de l'Estany Barranc de l'Àliga-Barranc de l'Estany Platja de cala Moros i Racó de Garretes
Perelló	Lo Molar
L'Ampolla	Barranc del Baconer-Cap Roig Barranc del Furoner-Barranc del Baconer
Alcanar / Sant Carles de la Ràpita	Serra Mar
Alcanar	Montsià de Mar La Martinenca Solimar Fàbrica de ciment Corredor nord Corredor sud La Fonda Granja de Grau La Punta Camí de Virol Lo Mas d'en Galos sud Camí de Bequera El Marjal Platja del Camaril nord Platja del Camaril Riu de la Sénia

Criteris

- Facilitar l'accessibilitat al litoral del Baix Ebre per tal d'afavorir l'observació i el gaudi del paisatge. En aquest sentit, cal garantir unes façanes marítimes que permetin gaudir del paisatge amb la mínima afectació possible sobre la qualitat i el caràcter.
- Gestionar adequadament tots els paisatges litorals, especialment els definits anteriorment, per assolir una qualitat paisatgística elevada.
- Tractar acuradament els fronts urbans marítimes en el planejament urbanístic amb l'objectiu de destacar-ne el caràcter i potenciar el valor paisatgístic. Els POUM dels municipis de l'Ametlla de Mar, el Perelló, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita i Alcanar haurien d'establir mesures per recuperar la coherència formal en aquells fronts que l'haguessin perduda per causa de la volumetria dels edificis o de la baixa qualitat de l'arquitectura. Aquestes mesures haurien de tractar els elements locals característics; possibilitar l'accés públic a tota l'àrea i fomentar el contacte ciutadà amb les zones d'aigua; recuperar, potenciar i preservar les grans panoràmiques obertes de vista al mar; o convertir els edificis catalogats (fars, edificis singulars, barris mariners, drassanes, coberts, llotges, magatzems portuaris, cases de pescadors...) com elements positius del paisatge en la nova ordenació.
- Actuar preferentment amb l'objectiu d'adequar paisatgísticament les àrees del front marítim ocupat per les urbanitzacions entre l'extrem sud del nucli urbà de Sant Carles de la Ràpita i el nucli de les Cases d'Alcanar; el sector de Sant Jordi d'Alfama, Tres Cales i Calafat, al nord de l'Ametlla de Mar; la del Port de l'Estany i les Roques Daurades, al sud del mateix municipi; la de les Oliveres al Perelló, o la de Cap Roig i a l'Ampolla.
- Preveure, a través dels instruments d'ordenació urbanística, reserves suficients d'espais lliures en els nous creixements urbans previstos al tram baix del riu Ebre (Amposta, Deltebre), al predelta (l'Aldea, Camarles), i al litoral (l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita, les Cases d'Alcanar). Les reserves poden tenir formes diverses, segons els casos (parcs urbans, parcs periurbans, espais naturals, espais agrícoles...), amb l'objectiu d'evitar un continu urbà dens i crear un mosaic de peces construïdes amb espais oberts que permetin el gaudi del paisatge així com visualitzar el mar i el delta des de diversos indrets de l'interior dels nuclis urbans i des de les segones línies.
- Promocionar i endreçar les façanes marítimes diverses, que admetin l'evolució arquitectònica i urbanística allà on la legalitat vigent ho permeti, preservar i potenciar-ne els referents visuals i identitaris que les diferencien d'altres façanes marítimes del litoral mediterrani (nuclis pesquers de l'Ametlla de Mar i Sant Carles de la Ràpita, etc.), així com restaurar els elements arquitectònics i naturals (sistemes dunars, aiguamolls litorals, pinedes litorals, etc.).
- Promocionar les iniciatives de custòdia del territori i de gestió d'espais litorals per part d'associacions sense ànim de lucre, alhora que s'impliqui la societat civil en la protecció, gestió i ordenació del paisatge del litoral.

225

Accions

- Impulsar i desenvolupar la gestió en els espais naturals del litoral inclosos en el PEIN o en l'Inventari de zones humides:
 - Espai PEIN: cap de Santes Creus.
 - Zones humides: desembocadures del torrent de Sant Jordi, del torrent del Pi, del torrent de l'Estany, del torrent de Santes Creus i del riu de la Sénia.
- Inventariar i protegir estrictament tots els hàbitats forestals, els sistemes vegetals dels penya-segats i les zones humides existents al litoral continental de les Terres de l'Ebre, i restaurar-los per tal de garantir la conservació d'aquests paisatges litorals singulars amenaçats.
- Estudiar la possibilitat de revertir cap a sòl no urbanitzable tots aquells espais litorals que tot i haver estat classificats com a urbanitzables fa molts anys, a dia d'avui no han estat urbanitzats, i millorar així els objectius del PDUSC:
 - L'Ametlla de Mar: sector entre la cala Sant Jordi i el barranc de Sant Jordi, sector entre la platja Xelin i el barranc del Torrent del Pi, Port Olivet (entre el barranc de Santes Creus i el barranc de l'Estany).
 - El Perelló: platja de Santa Llúcia, i punta de la Buena-Cap Roig.
 - L'Ampolla: el Baconer (des de la cala Maria fins a la punta de Pinyana), Ampollamar (zona de contacte entre el litoral continental i el litoral deltaic).
 - Alcanar: sector entre Solimar i Selma.
- Per la singularitat que té, desenvolupar la proposta de rehabilitació integral del front litoral comprès entre l'extrem sud del nucli urbà de Sant Carles de la Ràpita i el nucli de les Cases d'Alcanar.
- Integrar els paisatges de la façana litoral en la promoció de l'oferta turística.

> Segueix de la pàg. anterior

- Delimitar, protegir i, quan s'escaigui, restaurar, els dominis dels camins de ronda contigus als nuclis urbans que articulen el paisatge litoral, i integrar-los al planejament urbanístic, ja sigui al POUM que correspongui, o a un pla especial urbanístic a aquest efecte. Alhora, el planejament urbanístic nou o la seva revisió ha de preveure el recorregut futur, en els trams no existents, dels camins de ronda del respectiu terme municipal, a fi i efecte de poder establir un camí de ronda que recorri i enllaci els indrets del litoral de les Terres de l'Ebre. Aquesta acció hauria d'afectar els trams següents: des del riu de la Sénia fins a Sant Carles de la Ràpita, i des de l'Ampolla fins a l'Ametlla de Mar, i incorporar un projecte de recuperació integral del camí de ronda del litoral del Baix Ebre, per tal de millorar l'accessibilitat als espais litorals d'aquest sector i facilitar-ne el gaudi.
- Consolidar la xarxa d'itineraris i punts d'observació d'interès paisatgístic definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11 per a la contemplació i el gaudi d'aquests paisatges litorals. Per la seva especificitat litoral, els itineraris i miradors definits haurien de complementar-se amb altres de locals que prenguessin com a base els camins de ronda, de gran rellevància, i complementar-se amb itineraris urbans de descoberta del medi o itineraris de coneixement del patrimoni cultural, siguin rodats o no. Aquestes mesures han d'anar acompanyades d'una regulació de la freqüentació sostenible d'aquests paisatges, escrupolosament respectuosa amb la fragilitat dels ecosistemes. Amb aquesta finalitat, cal condicionar unes zo-

nes de pas elevades i segregades, senyalitzar i respectar les àrees d'accés restringit. Els camins han d'estar establerts per a vianants i adaptats a minusvalides (problemes de mobilitat, ceguera).

- Emprar el potencial didàctic i pedagògic dels espais naturals litorals continentals de les Terres de l'Ebre amb l'objectiu d'augmentar el grau d'identificació de la població amb aquests paisatges i conscienciar-la que són un bé escàs. Es recomana l'elaboració de guies de cadascun dels principals espais naturals i trams d'interès natural i la vinculació que tenen amb els itineraris esmentats més amunt.
- Desenvolupar els instruments de planificació urbanística o les actuacions urbanístiques apropiats, amb l'objectiu de millorar el paisatge dels espais portuaris del litoral de les Terres de l'Ebre i que n'assegurin la integració en la resta de paisatge: l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita i les Cases d'Alcanar.
- Desenvolupar plans especials urbanístics d'ordenació del paisatge de la façana urbana dels nuclis costaners, atès el valor identitari i característic que posseeixen. Aquesta regulació hauria d'incloure els elements distintius i característics de cada tram de costa (edificis singulars, barris mariners, drassanes, llotges, magatzems portuaris, fars, cases de pescadors, torres de vigilància, etc.) a més d'una proposta de regulació de les tipologies, volums o colors, que els catàlegs municipals de patrimoni i els POUM haurien d'anar incorporant.

* Els criteris i accions definits en aquest apartat cal complementar-los amb els establerts per a l'assoliment de l'objectiu de qualitat paisatgística 1, atès que afecta el desenvolupament dels assentaments urbans en general.

Objectiu 4

Uns paisatges naturals ben conservats, amb qualitat paisatgística, i que compaginin l'activitat agropecuària, l'extracció de recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi

*A les Terres de l'Ebre els grans espais naturals es localitzen sobretot a les àrees de muntanya.
Òscar Lanau, Escola d'Art i Disseny de Tarragona*

Els espais naturals constitueixen els nodes principals de la matriu ecològica que configura el sistema d'espais oberts. En l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre, en les àrees de relleu muntanyós, la matriu està constituïda bàsicament per espais forestals, i els camps de conreu i els assentaments formen taques discontinües disperses en aquest teixit de predomini forestal.

Per contra, en els sectors planers i amb sòls més fèrtils es dona la situació inversa: es produeix un predomini de l'espai agrícola amb els romanents dels espais forestals disposats en clapes, que sovint formen mosaics agroforestals.

Els paisatges naturals han de mantenir una certa continuïtat i cal evitar-ne la fragmentació. Representen, a més d'un gran valor natural i paisatgístic, àrees de gaudi de la natura i del paisatge per la població de les Terres de l'Ebre¹. En aquest sentit, els corredors o vies verdes poden jugar un paper clau en la connectivitat biològica

¹ Cal destacar que el 2013 la UNESCO va declarar les Terres de l'Ebre nova reserva de la biosfera, a partir d'una candidatura sorgida de la mateixa societat civil i impulsada per una setantena d'institucions i entitats socioeconòmiques de les quatre comarques de l'Ebre, fet que ha d'esdevenir el marc de referència per al manteniment i la gestió de tot l'àmbit territorial, més enllà dels espais naturals.

i social i la descoberta del paisatge, atès que proporcionen espais per a l'oci de la població urbana.

A les Terres de l'Ebre els grans espais naturals es localitzen a les àrees de muntanya. En un nivell més concret, es pot esmentar que les grans masses forestals i els hàbitats i les espècies de més valor biogeogràfic es localitzen a l'eix orogràfic que va des del Port fins al Montsant (al Priorat, ja fora del present àmbit d'estudi), pel braç interior (serres de Pàndols-Cavalls, serra del Tormo) i fins a la serra de Llaberia, i pel braç litoral (serres de Cardó-Boix, muntanyes de Tivissa-Vandellòs).

Fora d'aquests corredors orogràfics destaquen altres espais naturals com el litoral del delta de l'Ebre, els marges del riu Ebre, les serres de Montsià i de Godall, isolades entre les planes del Baix Ebre i del Montsià i el litoral mediterrani, els fondos de la Pobla de Massaluga i Riba-roja d'Ebre, als costers de l'Ebre, i la plana de Sant Jordi, al litoral del Baix Ebre.

Finalment, a la línia de costa continental es mantenen reduïdes d'hàbitats naturals característics dels penya-segats, així com restes de zones humides pròpies d'aquest àmbit litoral com són les cales, i es configuren espais naturals de petites dimensions (alguns dels quals se citen en l'objectiu de qualitat paisatgística 3).

Criteris

228

- Garantir uns paisatges naturals amb una vegetació i fauna pròpies del domini biogeogràfic que els correspon.
- Gestionar de manera efectiva els paisatges naturals, tant els que gaudeixen d'alguna figura de protecció com els que no, amb l'objectiu d'assolir una qualitat paisatgística adequada.
- Garantir l'existència d'uns paisatges naturals que combinin el respecte per l'evolució i la dinàmica naturals amb el manteniment del patrimoni material i dels valors culturals associats a aquesta mena de paisatges.
- Buscar fórmules urbanístiques que permetin enllaçar o donar algun tipus de continuïtat als espais verds urbans (parcs, places, passeigs, etc.) respecte dels espais oberts circumdants.
- Evitar l'ocupació mitjançant infraestructures o conversions en sòl urbanitzable dels connectors biològics de les Terres de l'Ebre, tenint present el mapa de valors naturals i ecològics (capítol 5 del bloc 2).
- Vetllar pel manteniment de la vocació agrícola de les àrees que envolten els espais protegits, atesa la funció que tenen com a àrea tampó.
- Vetllar per la introducció de criteris paisatgístics en la normativa i la planificació sectorial relativa als espais naturals i la

política forestal. En general, es promourà una gestió forestal sostenible dels espais naturals de l'àmbit territorial.

- Vetllar perquè els plans especials de protecció i millora del medi natural i del paisatge, o figures anàlogues d'ordenació d'espais protegits, accentuin els continguts en matèria de paisatge.
- Procurar la restauració dels espais naturals com Riba-roja, les serres de Cardó-Boix, o les muntanyes de Tivissa-Vandellòs, sotmesos a incendis forestals recurrents o a l'abandonament. Seria interessant aprofundir en el paper de la ramaderia extensiva en la gestió de les masses forestals.
- Garantir la connexió entre els espais naturals inclosos al PEIN mitjançant els connectors biològics de les Terres de l'Ebre continguts en el mapa de valors naturals i ecològics (capítol 5 del bloc 2).
- Promoure la declaració d'espais d'interès natural a escala de planejament municipal o figures anàlogues amb participació de la ciutadania.
- Vetllar perquè es compleixi correctament la legislació en matèria d'accés motoritzat al medi natural.

Accions

- Incloure al Parc Natural dels Ports els espais d'interès natural de les serres de Pàndols-Cavalls, d'Aligars i la serra Fulletera, així com altres espais perifèrics no inclosos en cap sistema de protecció (coll Ventós, la Tossa, serra dels Masos, tossal del Puig...).
- Estudiar la possibilitat de crear òrgans de gestió dels espais d'interès natural. Els principals espais on caldria impulsar aquesta acció són: les muntanyes de Tivissa-Vandellòs, el pas de l'Ase-serra del Tormo-serra de la Figuera, Riba-roja, riberes de l'Algars, les serres de Cardó-Boix, les serres de Montsià-Godall, i els secans del Montsià.
- Desenvolupar els instruments de planificació o les actuacions apropiats, amb l'objectiu de restaurar els paisatges d'alt valor ecològic i paisatgístic en retrocés o sotmesos a afeccions o abandonament. Especialment en els espais naturals sotmesos a incendis forestals recurrents, com Riba-roja, les serres de Cardó-Boix, o les muntanyes de Tivissa-Vandellòs, on seria interessant aprofundir en el paper de la ramaderia extensiva en la gestió de les masses forestals.
- Estudiar la possibilitat d'incrementar la superfície de boscos declarats d'interès públic, a l'empara de la legislació forestal vigent, i incentivar la gestió pública o consorciada dels boscos com a mesura complementària a la política de prevenció dels incendis forestals, principalment en aquells sectors en què, després de l'abandonament dels conreus i per successió vegetal, s'han generat de bell nou masses forestals contínues.
- Elaborar campanyes de sensibilització sobre la importància de protegir i ordenar els espais naturals que incideixin també en el seu ús recreatiu mitjançant la planificació integrada d'aquest ús públic i la conservació i aprofitament dels recursos naturals.
- Incorporar el vector acústic en l'elaboració de mapes de capacitat acústica dels municipis com a valor associat a la tranquil·litat lligada al paisatge.
- Incorporar a les estratègies de promoció turística els paisatges naturals, però també els valors històrics, arquitectònics, culturals, etc., amb determinació de rutes i miradors que en promoguin el coneixement i gaudi, partint dels miradors i itineraris paisatgístics establerts en l'objectiu de qualitat paisatgística 11. Les rutes haurien d'enllaçar el viari rural, els espais naturals i els nuclis urbans.

Objectiu 5

Uns assentaments disseminats amb unes construccions aïllades (masos, magatzems agrícoles, granges, coberts d'eines, etc.) vinculats a la viabilitat de les explotacions agràries

230

*Camí d'Horta de Sant Joan cap a Sant Salvador amb marges de pedra seca.
Marc Coromina, Escola d'Art i Disseny de Tarragona*

Els territoris rurals i agrícoles de les Terres de l'Ebre acullen un conjunt ampli i molt divers de construccions rurals aïllades en sòl no urbanitzable, des de masos i cabanes tradicionals fins a moderns coberts de maquinària, granges, etc., així com també altres usos impropis com naus, fàbriques, etc.

Les Terres de l'Ebre presenten uns paisatges agraris amb tres tipologies d'edificació aïllada tradicional que les possibles noves construccions han de respectar:

- Construccions aïllades en paisatges de pedra seca. Patró present a les zones de les unitats altiplà de la Terra Alta, costers de l'Ebre, vessants de les serres de Cardó-Boix, els Burgans, litoral del Baix Ebre, sectors de la plana del Baix Ebre-Montsià i les serres de Montsià-Godall, associat als patrons paisatgístics dels mosaics agroforestals amb conreu de vinya i/o olivera.
- Construccions aïllades en paisatges de terrasses fluvials i vessants adjacents. Patró d'assentament històric de les zones de regadiu de la cubeta de Móra i dels nuclis urbans de Tortosa, Jesús, Roquetes, Vinallop, Campredó, Amposta, Bitem, Tivenys, Aldover, Xerta i Benifallet, caracteritzat per la presència de cases de residència temporal i/o residència estable amb hort situades a les terrasses fluvials de l'Ebre.
- Construccions aïllades del delta de l'Ebre. El patró d'assentament històric del delta inclou l'edificació de barraques aïllades d'habitatge temporal i estable als municipis de Deltebre i Sant Jaume d'Enveja.

Mentre als sectors de muntanya més abruptes i agrícolament marginals, aquestes construccions es troben en un procés de deteriorament i degradació, amb tot el que això implica de pèrdua de

patrimoni, als sectors més planers i del litoral, més dinàmics tant des del punt de vista agrícola com turístic, hi ha un procés de rehabilitació i reconversió de les construccions, en alguns casos, i de realització de noves construccions, en d'altres.

En aquests territoris planers i litorals, una part important de les construccions aïllades han estat mantingudes (rehabilitades en alguns casos i reconstruïdes en altres) per part de la població local com a segona residència, i representen una peculiaritat d'aquest territori. Aquest costum és dóna sobretot al delta de l'Ebre, a les terrasses fluvials de l'Ebre i als vessants de Tivenys-Coll de l'Alba sobretot a l'entorn de Tortosa i Roquetes, així com al litoral del Baix Ebre i als Burgans.

En les últimes dècades, però, s'ha detectat un fenomen que en funció dels indrets comença a ser destacable. Es tracta de l'adquisició d'aquestes construccions per tal de fixar-hi la primera residència. Aquestes rehabilitacions i/o reconstruccions puntualment han introduït tipologies constructives (cobertes i paraments, volums, codis cromàtics, materials utilitzats, etc.) poc integrades en l'entorn, en utilitzar materials i criteris de baixa qualitat paisatgística, més propis del sòl urbà i que distorsionen els atributs essencials del paisatge rural de les Terres de l'Ebre.

Pels efectes que tenen en el paisatge, caldria extremar la qualitat dels projectes i les garanties d'autorització de les noves edificacions, construccions o instal·lacions aïllades en el territori, i afavorir preferentment l'harmonització de les rehabilitacions o reconstruccions, així com el manteniment del caràcter agrícola de la finca. Aquest manteniment de l'espai agrícola permetria la conservació del paisatge (així com de la biodiversitat), alhora que representaria un factor de seguretat passiva davant els incendis forestals i en reduiria el risc.

Criteris

- Garantir que en els sòls agrícoles de protecció especial per l'interès paisatgístic o agrari que tenen, del pla territorial parcial, només seran admesos els nous edificis lligats a l'agricultura.
- Restringir la localització de construccions rurals sobre els punts prominents, els careners i les cotes més altes del territori, on la projecció de la silueta de l'edificació en la línia d'horitzó modifiqui el perfil natural perceptible del paisatge, i en indrets amb una alta fragilitat o exposició visual identificats en el catàleg, seguint els criteris establerts per a l'assoliment de l'objectiu de qualitat paisatgística 10. Una altra variable important en la decisió de la localització de les edificacions dins de la parcel·la agrària és la seva percepció des de la xarxa de carreteres, camins o miradors, la sensació de llunyania o proximitat que es crea, la proporció i posició en relació amb els altres elements del paisatge agrari, com la vegetació, la forma i les dimensions dels talussos, les tanques, entre altres. En aquest cas, cal tenir present els itineraris i miradors definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11.
- Tots els projectes d'edificacions, construccions o instal·lacions aïllades haurien de sotmetre's a un informe d'impacte i integració paisatgística.
- Garantir l'establiment d'edificacions aïllades que responguin a models i tipologies edificatòries pròpies de la zona, sense caure en la mera repetició banal de models arquitectònics.
- Cal entendre les construccions en sòl no urbanitzable a Terres de l'Ebre destinades a l'habitatge com una oportunitat per a la gestió del paisatge, especialment allí on existeix un retrocés de l'activitat agrària. En els conreus harmònics i en els conreus agraris singulars definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 14 només es permetran edificacions residencials vinculades a les explotacions agràries o de suport a aquestes. Excepcionalment, s'hi permetrà la construcció d'equipaments i centres d'interpretació del medi rural o del paisatge, i paradors i cases de turisme rural. A més, els projectes hauran de respectar l'estil tradicional quant a materials, color i alçària de les edificacions, que es fixarà en relació amb l'alçària de

> Segueix de la pàg. anterior

la vegetació pròpia del lloc. En el cas de construccions en paisatges agraris amb conreus arboris, l'alçària es fixarà en relació amb l'alçària dels conreus.

Alguns criteris que s'han de tenir en compte i que afecten elements estructurals del paisatge són:

– Xarxa de camins: vetllar pel seu manteniment i millora compatibilitzant els usos agraris amb els usos públics. Cal evitar l'obertura de camins nous llevat que no estigui justificat per motius vinculats a la viabilitat de les explotacions agràries i, en tot cas, cal respectar la topografia i l'estructura parcel·lària del lloc i evitar un tractament del ferm de tipus artificial.

– Xarxa de drenatge natural i canals de rec: vetllar pel seu manteniment i millora compatibilitzant els usos agraris amb els usos públics. En el cas de les obres hidràuliques (molins, assuts, rescloses, séquies i ponts) es recomana inventariar-les i incloure-les dins dels catàlegs de béns a protegir dels POUM. Cal evitar l'obertura de canals nous llevat que no estigui justificat per motius vinculats a la viabilitat l'explotació agrària tradicional i, en tot cas, cal respectar la topografia i l'estructura parcel·lària del lloc.

– Separacions topogràfiques, de vegetació i tanques entre conreus i parcel·les: vetllar pel seu manteniment i millora. Cal respectar els materials i/o la vegetació del lloc si se'n construeixen de noves.

– Estructura parcel·lària: vetllar pel seu manteniment, i evitar processos intensius de fragmentació o concentració. Cal evitar les reparcel·lacions llevat que no estiguin justificades per motius vinculats a la viabilitat de l'explotació agrària i, en tot cas, cal respectar en la seva execució la xarxa hidrogràfica natural i de camins, minimitzar els moviments de terra, evitar la modificació topogràfica i l'eliminació de vegetació, respectar les guies de l'estructura parcel·lària preexistent i no introduir cap tractament de tipus artificial dels llindars que no respongui a les tipologies arquitectòniques tradicionals.

– Construccions i edificacions de pedra seca: vetllar per mantenir-les, millorar-les, inventariar-les i per incloure-les dins dels catàlegs de béns a protegir dels POUM. Cal evitar noves construccions llevat que no estigui justificat per motius vinculats a la viabilitat de les explotacions agràries i, en tot cas, destinar-les a residència o al suport d'aquestes activitats. Si és així, cal localitzar-les i construir-les segons criteris de relació amb els materials i les tonalitats de la pedra seca del lloc.

- Prioritzar l'estratègia d'harmonització per als nous projectes d'edificació aïllada, això és, la integració de l'element en el

paisatge amb un resultat positiu o com a mínim neutre pel que fa a la qualitat d'aquest paisatge. L'estratègia de mimesi i ocultació és la indicada quan no es pot assolir un grau acceptable d'harmonització. Excepcionalment es pot optar per l'estratègia de monumentalització quan, per l'elevada qualitat formal i singularitat del nou element a construir i/o per la significació social que tingui, aquest hagi de passar a ser un component principal del paisatge.

- Evitar, en totes les intervencions, ocupar els terrenys amb un major pendent. Quan siguin necessaris anivellaments, s'ha de procurar evitar l'aparició de murs de contenció de terres, i s'han de salvar els desnivells amb desmunts o talussos amb pendents que permetin la revegetació. Per tal de minimitzar l'impacte visual, les edificacions s'han d'esglaonar o s'han de descompondre en diversos elements simples articulats i evitar la creació de grans plataformes horitzontals que acumulin en els extrems importants diferències de cota entre el terreny natural i el modificat.
- Instal·lar pantalles vegetals i, en concret, d'arbrat, amb espècies i plantacions pròpies del lloc, així com arbrat aïllat com a element d'acompanyament tradicional, per facilitar la integració paisatgística de les edificacions.
- Els criteris anteriors són d'aplicació, si escau, per millorar la integració paisatgística de les edificacions existents en sòl no urbanitzable. En aquest sentit, es recomana promoure l'adequació paisatgística de les instal·lacions associades a les explotacions agràries (magatzems, granges, coberts per a la maquinària, sitges, dipòsits, etc.).
- Establir paràmetres de regulació de l'edificació en sòl no urbanitzable en els plans especials urbanístics d'ordenació del paisatge i els altres instruments de planejament urbanístic, en especial d'aquelles motivades per les activitats agrícoles i ramaderes. Els paràmetres han de ser coherents amb els patrons agraris i paisatgístics definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 14, que es deriva en cada cas de la xarxa de camins, el sistema de reg, la parcel·lació, la topografia, la tipologia de conreu (herbací o arbori), la vegetació natural i les edificacions (masos, coberts, ermites, torres de defensa...) existents.
- Prioritzar la reutilització o rehabilitació d'edificacions existents per equipaments públics, paradors, cases de turisme rural i centres d'interpretació del medi rural, natural o del paisatge. A més, cal intentar que es localitzin en llocs pròxims als nuclis de població i que es concentrin en punts estratègics per tal de garantir la mínima afectació al paisatge.
- Vetllar per l'elaboració de catàlegs de masies i cases rurals com a documentació dels POUM o com a plans especials urbanístics, d'acord a l'article 69 de la Llei d'urbanisme.

Accions

- Desenvolupar els instruments de planificació urbanística o les actuacions urbanístiques apropiats, amb l'objectiu de regular les construccions d'habitatges en sòl rústic, entenent que aquesta realitat representa una peculiaritat en part del territori de les Terres de l'Ebre, així com una oportunitat per a la gestió del paisatge, especialment allí on hi ha un retrocés de l'activitat agrària. Aquesta peculiaritat sobretot es manifesta al delta de l'Ebre, a les terrasses fluvials de l'Ebre, als vessants de Tivenys-coll de l'Alba, al litoral del Baix Ebre i als Burgans. Es podria estudiar la possibilitat de permetre aquests assentaments a partir de l'establiment d'uns criteris de densitat segons els patrons tradicionals i la incorporació de mesures d'integració paisatgística d'acord amb les tipologies edificatòries pròpies de cada unitat de paisatge.
- Regular les instal·lacions associades a les explotacions agràries (magatzems, granges, coberts per a la maquinària, sitges, dipòsits, etc.), i promoure'n l'adequació paisatgística evitant els volums fora d'escala i afavorint la utilització de tipologies senzilles i materials adequats, amb uns acabats correctes en les construccions i un ordre en l'entorn d'aquestes. Aquest procés hauria d'anar acompanyat de campanyes de sensibilització al sector agrícola per tal que els paraments exteriors i les cobertes de les edificacions situades en sòl no urbanitzable estiguin ben acabats i que els propietaris els mantinguin en les degudes condicions estètiques i de conservació.
- Incloure un annex a l'apartat de normativa del sòl no urbanitzable dels POUM per a les construccions de nova planta i ampliació o arranjament d'edificacions existents que incorpori les prescripcions dels plans urbanístics considerats a les dues accions anteriors.
- Elaborar un inventari de les principals construccions en sòl no urbanitzable de les Terres de l'Ebre que estiguin fora d'ús i que tinguin una baixa qualitat paisatgística, i especificar una nova finalitat per a cada construcció (eliminació, reutilització per usos diferents, etc.).

Objectiu 6

Unes infraestructures lineals (xarxa viària i ferroviària, conduccions de gas i d'electricitat...) integrades paisatgísticament i que no malmetin la continuïtat paisatgística i social del territori

234

*Les principals infraestructures lineals de les Terres de l'Ebre creuen l'àmbit paral·lelament a la línia de la costa.
Adrià Borràs, Escola d'Art i Disseny de Tarragona*

Les infraestructures lineals —xarxa viària i ferroviària, conduccions de gas i d'electricitat, línies telefòniques i de telecomunicacions aèries— a causa dels requeriments de traçat i connexió que tenen (sovint independents de les referències del territori perceptible) són una intrusió potencial en el paisatge, agreujada per la dimensió física. El paisatge associat a les infraestructures lineals a les Terres de l'Ebre sovint es presenta de manera desordenada, discontinua i deslligada dels sistemes territorials preexistents, interfereixen la connectivitat ecològica i no comporta cap tipus d'integració.

Més enllà de la fragmentació paisatgística, les infraestructures lineals tenen sovint un fort impacte negatiu en termes de qualitat del paisatge visual, que augmenta en proporció directa a les dimensions de la infraestructura i a la superfície de la conca visual afectada, i és especialment important (des del punt de vista de la percepció social) quan aquestes infraestructures són molt visibles.

Moltes carreteres comarcals i locals de Terres de l'Ebre segueixen el trajecte d'antics eixos viaris. Amb el pas del temps s'han anat adaptant als nous sistemes de transport que havien de transitar-hi, però conserven, en la majoria dels casos, el traçat original i trajectòries semblants, així com elements arquitectònics d'elevat valor patrimonial. Són les següents: la T-723, la TV-7232, la TV-7333, la TV-7231 (des de Vilalba dels Arcs fins Faió), la TV-7411, la T-703, la T-731, la TV-3032, la TV-3031, la TV-3111, la T-311, la T-324/N-230, la TV-3021, la T-301, la TV-3421 i la TV-3313.

Ara bé, el sector litoral de les Terres de l'Ebre, en ser un territori de pas, es veu afectat per les infraestructures de comunicació, tant de la xarxa viària com ferroviària, de la qual, especialment en el cas del corredor ferroviari, no se'n veu correctament servida i beneficiada. A les Terres de l'Ebre aquest tipus de paisatge es presenta sobretot als llocs següents:

- Entre la conurbació Tortosa-Roquetes i l'Aldea, on les infraestructures viàries, especialment la C-42 entre l'Aldea i Tortosa, fragmenten el paisatge agrícola i urbà.

- El corredor litoral entre l'Ametlla de Mar i l'Ampolla, a través del qual transcorren, a tocar de la línia de costa, l'autopista AP-7 i el corredor ferroviari del Mediterrani.
- L'entorn d'Amposta, que es caracteritza per una relativa alta densitat d'infraestructures viàries (Autopista AP-7, N-340, C-12) i ferroviàries (corredor ferroviari del Mediterrani).

Les infraestructures lineals han de permetre mantenir la connectivitat ecològica i paisatgística (que inclou la connectivitat de caràcter social, reduïda sovint per elements que, per la seva ubicació, dimensions i forma, impedeixen, compliquen o posen en risc l'accés dels ciutadans al medi que els envolta).

També és important tenir present que les infraestructures viàries, per si mateixes, actuen com a autèntics miradors dels paisatges quotidians, estiguin o no ordenats. Els paisatges visibles des de les infraestructures viàries i ferroviàries són, de fet, els paisatges més vistos i això justifica un tractament acurat tant d'aquests eixos com del paisatge circumdant. En l'objectiu de qualitat paisatgística 11 s'especifiquen quines són les vies que exerceixen aquesta funció.

Finalment, les esteses de línies elèctriques són un element habitual en els paisatges de Catalunya, sobretot en les àrees vinculades a altres infraestructures energètiques. Sovint creuen espais de gran interès natural i zones d'una gran exposició visual, com carenes i canvis de rasant, i provoquen un impacte visual considerable. L'existència de diversos sistemes de generació elèctrica a les Terres de l'Ebre, juntament amb el fet que es tracta d'un territori cruïlla entre Catalunya, el País Valencià i l'Aragó, ha fet que siguin nombroses les infraestructures lineals que creuen aquest territori, en totes direccions. Concretament, a les Terres de l'Ebre es comptabilitzen una quinzena de línies elèctriques d'alta tensió repartides per tot el territori. A aquestes infraestructures cal afegir també el gasoducte Barcelona-Bilbao-València, que creua el territori des de Tivissa fins a la Terra Alta, i des de Tivissa fins al Montsià passant pels Burgans i el Baix Ebre.

235

Criteris

- Dissenyar els traçats d'infraestructures amb mesures correctores i preventives d'impacte paisatgístic, dimensionades d'acord amb el paisatge preexistent, participant dels valors i el caràcter dels paisatges on s'ubiquen.
- Minimitzar la fragmentació física, visual i social del territori i els canvis de configuració dels terrenys necessaris per a la seva construcció en el disseny de traçats d'infraestructures lineals. En la majoria dels casos, i en el cas de les infraestructures viàries, un mètode per a la minimització de la fragmentació física, visual i social és prioritzar els desdoblaments de les vies actuals per sobre de la construcció de noves vies.
- Adoptar les solucions adequades perquè els projectes d'infraestructures lineals minimitzin i/o atenuïn la seva presència

en el paisatge, llevat dels casos en què poden aportar interès al paisatge, com els següents:

- Ponts i viaductes viaris o ferroviaris i altres artefactes singulars que, mitjançant un projecte de qualitat, poden tenir un caràcter monumental.
- Conduccions d'aigua a cel obert susceptibles d'ésser integrades com elements d'interès paisatgístic.
- Trams viaris constitutius de passeigs arbrats.

- Evitar la fragmentació en el paisatge de les infraestructures lineals al corredor litoral (AP-7, corredor ferroviari, N-340 i futura A-7) i al llarg de l'eix de l'Ebre (C-12, C-42 i eix ferroviari de l'Ebre).

> Segueix de la pàg. anterior

- Construir una major longitud de túnels i falsos túnels que la que requereix un traçat que respongui només a criteris funcionals.
- El disseny de nous traçats d'infraestructures viàries que creuin les unitats de paisatge de costers de l'Ebre, altiplà de la Terra Alta, baix Priorat i plana del Baix Ebre-Montsià, pel seu caràcter de paisatge de secà, no haurien de tenir canvis bruscs en els marges amb elements de protecció i seguretat, alhora que les panoràmiques observables des de la carretera haurien de tenir en compte l'existència de les edificacions aïllades. Cal evitar, en aquestes vies, les tanques vegetals i els enjardinaments o plantacions alienes a les característiques potencials del sòl. I cal potenciar en aquestes infraestructures la pedra seca com a fórmula per integrar els murs o parets de contenció en el paisatge.
- Garantir que la construcció de noves infraestructures viàries i ferroviàries deixi els passos necessaris per tal d'evitar la fragmentació física i social dels itineraris paisatgístics no motoritzats de les Terres de l'Ebre. Aquests són:
 - Via Verda de la Terra Alta i del Baix Ebre
 - Camí de Sant Jaume de l'Ebre
 - Via Augusta
 - GR-92
 - GR-192
 - GR-7
 - GR-171
 - GR-99, o camí de l'Ebre
- Acompanyar amb arbrat, o vegetació en general, els elements lineals d'infraestructures. En aquests casos cal prioritzar la revegetació dels talussos, espais intersticials de rotondes, mitjaneres, desviaments, parts baixes de viaductes i àrees de descans mitjançant espècies arbòries i arbustives autòctones, de manera que reproduïxin en la mesura del possible els ecosistemes que són propis de la zona. En el mateix sentit, cal afavorir la plantació d'elements arbrats al llarg dels canals de reg, en especial els del delta de l'Ebre, així com en les entrades o variants de les poblacions.
- Prioritzar les actuacions encaminades a plantar o recuperar fileres arbrades amb espècies arbòries adaptades a l'indret associades a infraestructures lineals de comunicació o de reg a l'hora d'atorgar el Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge que estableix la Llei del paisatge.
- Considerar la funció que tenen els projectes viaris com a itinerari de percepció del paisatge, a més de tenir cura d'una correcta, i discreta, inserció i adaptació de la via en el paisatge. A Terres de l'Ebre tenen aquesta funció els itineraris prioritaris citats en l'objectiu de qualitat paisatgística 11. En aquest sentit, també cal garantir que les autopistes i autovies proporcionin el major gaudi visual possible als conductors pel que fa a la qualitat dels paisatges que creuen, sense perjudici de l'eficàcia del trànsit.
- Les infraestructures viàries definides com a itineraris paisatgístics en l'objectiu de qualitat paisatgística 11 haurien de mantenir obertes les perspectives al paisatge i evitar la construcció en les parcel·les agrícoles de tancaments, edificacions o elements opacs que limitin el camp visual o desfigurin les panoràmiques.
- Prohibir la ubicació de qualsevol tipus de publicitat que afecti les conques visuals àmplies i els fons i les fites establerts en l'objectiu de qualitat paisatgística 10, així com pintades o missatges situats a l'espai agrari o forestal, pel l'impacte negatiu que tenen en el paisatge.
- Soterrar preferentment les noves línies elèctriques i telefòniques. Quan justificadament hagin de ser aèries, cal seguir les traces establertes per carreteres i pel ferrocarril, i quan no pugui ser així, s'han d'agrupar en corredors amb criteris per minimitzar l'impacte en el paisatge.
- Restaurar paisatgísticament els talussos de les infraestructures de comunicació lineals, tant de les noves vies com de les existents. En aquest sentit, cal prioritzar la revegetació del talús, especialment mitjançant espècies arbòries i arbustives autòctones, de manera que es reproduïxin en la mesura del possible els ecosistemes que són propis de l'àrea afectada. També cal incloure en aquesta restauració els espais intersticials de rotondes, mitjaneres, desviaments, parts baixes de viaductes, etc.
- Fomentar l'ordenació paisatgística de les activitats comercials associades als eixos viaris amb incidència visual (edificis, productes exposats a l'aire lliure, instal·lacions adjacents, retolació, etc.).
- Els estudis d'impacte i integració paisatgística de noves àrees de servei han de tenir en compte, sobretot, l'impacte des de la carretera i la visió panoràmica llunyana; la conca visual afectada per la intervenció i el grau de visibilitat que tenen des de les visuals més freqüents o rellevants (des dels nuclis, i en particular, des dels itineraris designats en l'objectiu de qualitat paisatgística 11).

Accions

- Promoure la integració paisatgística de les noves infraestructures viàries projectades, incloent-hi mesures correctores i compensatòries. En especial s'haurien d'aplicar per als projectes següents:
 - Desdoblament de la C-12 (eix de l'Ebre) al seu pas per la conurbació Tortosa-Roquetes-Jesús. En projecte.
 - Construcció de l'A-7, com a desdoblament de l'N-340, entre l'Ametlla de Mar i Uldecona. En projecte.
 - Desdoblament de la C-12, des d'Amposta fins a Lleida. En estudi.
- Conservar el valor patrimonial de les carreteres històricament ben inserides al territori definides en aquest objectiu.
- Potenciar la creació d'una xarxa de vies secundàries de menor trànsit rodat per a la contemplació del paisatge formada per les vies definides en l'objectiu de qualitat paisatgística 11 per a trajectes no motoritzats (bicicletes o vianants). Es tracta de crear una xarxa de carreteres escèniques, mantingudes amb les característiques i dimensions històriques, i dotades de miradors, per tal que posin en valor els elements de més interès paisatgístic.
- Elaborar unes ordenances que afavoreixin la regulació i la reutilització dels panells publicitaris per tal que quedin millor integrats en el paisatge.
- Restaurar amb condicions paisatgístiques adequades els camins rurals, les carreteres, els senders, les vies pecuàries i altres vies de comunicació que resultin afectades per la construcció de noves infraestructures lineals.
- Condicionar la xarxa de miradors associats a les infraestructures de comunicació viàries establerts en l'objectiu de qualitat paisatgística 11.
- Estudiar la reconducció de les línies elèctriques d'alta i molt alta tensió cap a corredors d'infraestructures, especialment d'aquelles que creuen paisatges amb valor natural, estètic i simbòlic.
- Elaborar un pla de restauració de fragments de carreteres fora d'ús que inclogui l'eliminació de quitrans i elements del viari obsolets i, allà on es consideri pertinent, dotar-los de nous usos com són el de miradors o àrees de descans.
- Reintegrar paisatgísticament les infraestructures lineals mitjançant barreres, filtres vegetals o altres criteris i tècniques esmentades en l'objectiu de qualitat paisatgística 5, amb l'objectiu de millorar-ne tant l'aspecte com la connectivitat social i ecològica entre els ambients continentals i litorals. Es tracta dels trams d'infraestructures següents:
 - AP-7 i corredor ferroviari del Mediterrani en el sector del litoral del Baix Ebre comprès entre el nucli urbà de l'Ampolla i l'extrem sud del municipi de l'Ametlla de Mar.
 - AP-7, al seu pas per la foia d'Uldecona.
 - C-42, al seu pas pel polígon industrial Baix Ebre.
 - N-420 al seu pas per Móra la Nova.
- Prioritzar, a partir del Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge, el finançament de projectes de plantació de fileres arbrades amb espècies arbòries adaptades a l'indret associades a infraestructures lineals de comunicació a les carreteres que creuen les unitats de paisatge del paisatge fluvial de l'Ebre i la cubeta de Móra, així com les carreteres que circulin prop del riu a la unitat dels costers de l'Ebre.

Objectiu 7

Uns espais periurbans més ordenats que aportin nous elements d'interès en el paisatge i contribueixin a millorar la imatge d'accés als nuclis urbans

238

*Espais periurbans del sud de Tortosa, amb la carretera C-12 i el canal de la Dreta de l'Ebre en primer terme.
Observatori del Paisatge*

El creixement urbà porta associada, quasi sempre, l'aparició d'elements construïts en els límits entre l'espai urbà consolidat i els espais que el voregen, que normalment són espais agrícoles o forestals. Es tracta d'elements que el sistema urbà "expulsa" del centre (per molèsties, per un consum excessiu del sòl, o per la mateixa necessitat d'algunes d'aquestes construccions d'estar prop de les vies de comunicació). A aquestes construccions, s'hi sumen altres situacions, com ara abocadors de runams, camps erms a l'espera de ser «colonitzats» pel sistema urbà, etc.

Els espais periurbans estan constituïts per sòls amb valor estratègic per garantir la connectivitat paisatgística en àrees molt fragmentades pel pas d'infraestructures de mobilitat i/o per la localització en aquests àmbits d'àrees construïdes de diferent superfície i densitat com construccions residencials, polígons industrials o comercials, complexos recreatius, entre altres.

Com a conseqüència d'aquestes dinàmiques, els paisatges existents en els accessos als nuclis urbans es troben en un procés permanent de transformació. En general, es tracta d'uns paisatges caracteritzats per la manca de coherència pel que fa a tipologies

constructives, a la disposició dels elements sobre la trama urbana, i a la imatge de la localitat en qüestió. En aquest sentit, és un paisatge estèticament poc interessant, en el qual es juxtaposen solars buits colonitzats per la vegetació ruderal amb conjunts d'edificis generalment poc atractius (magatzems, dipòsits, naus industrials i comercials). També s'hi troben plafons publicitaris de grans dimensions situats en tot el traçat de les principals vies d'accés als nuclis urbans, sovint abandonats o en desús. Són uns paisatges que proporcionen una imatge uniforme i repetitiva, fent que el paisatge d'entrada a diverses poblacions sigui similar arreu.

Aquests fenòmens són especialment significants entorn dels assentaments grans i mitjans de les Terres de l'Ebre com a les perifèries de la conurbació Tortosa-Roquetes-Jesús, l'Aldea, Amposta, Sant Carles de la Ràpita, Deltebre, i Alcanar, i en menor mesura a les perifèries de les poblacions de l'Ametlla de Mar, Ulldecona, la Sénia, Móra d'Ebre, o Santa Bàrbara, així com en general, al llarg dels eixos de comunicació del litoral formats per la C-42, l'AP-7, l'N-340 i la C-12 entre Tortosa i Amposta, i a la vora dels assentaments urbans del litoral continental, des de l'Ametlla de Mar fins a l'Ampolla i des de Sant Carles de la Ràpita fins a Alcanar.

Criteris

- Minimitzar els espais degradats de les perifèries de les poblacions i els eixos de comunicació a través dels instruments de planificació urbanística o les actuacions urbanístiques apropiades, mitjançant la identificació i caracterització, determinar els usos no admesos i promoure accions de restauració. Els espais prioritaris d'actuació són les perifèries de la conurbació Tortosa-Roquetes-Jesús, l'Aldea, Amposta, Sant Carles de la Ràpita, Deltebre, Alcanar i les Cases d'Alcanar; i en menor mesura, a les perifèries de les poblacions de l'Ametlla de Mar, Ulldecona, la Sénia, Móra d'Ebre, o Santa Bàrbara; així com en general, al llarg dels eixos de comunicació del litoral formats per la C-42, l'AP-7, l'N-340 i la C-12 entre Tortosa i Amposta, i a la vora dels assentaments urbans del litoral continental, des de l'Ametlla de Mar fins a l'Ampolla i des de Sant Carles de la Ràpita fins a Alcanar.
- Actuar amb l'objectiu de rehabilitar i millorar paisatgísticament les entrades als nuclis urbans, on cal vetllar per la qualitat de les seqüències visuals d'aproximació i l'accés als nuclis i les àrees urbanes des de les carreteres, en especial les de major utilització per facilitar la transició entre els espais oberts i els paisatges urbans i per reforçar el caràcter i la identitat de les poblacions. En aquestes entrades cal tenir en compte:
 - La consideració com a àmbits d'actuació prioritària a l'hora d'atorgar els fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge.
 - Evitar que les noves extensions es disposin de manera seqüencial sobre les vies de comunicació i que l'edificació formi una façana del tipus carretera mercat o de carretera

polígon industrial i que no s'estenguin de manera tentacular al llarg de les vies de comunicació, ja que redueixen la qualitat paisatgística de la població.

– La preservació dels accessos arbrats als pobles de l'accés sud a Tortosa per la carretera C-12, l'accés a l'Aldea pel delta o pel camí de l'Ermida de l'Aldea, els accessos a Ulldecona i l'accés a Tivissa per la carretera T-304.

– Fer com més visibles millor els valors que es reconeixen en aquest catàleg.

– La gestió i recuperació dels espais agrícoles abandonats o de les zones nues que no acullen cap activitat, de manera que es contribueixi a la millora i la conservació dels accessos als nuclis de població.

– Evitar la construcció d'edificis amb un impacte visual sobre perfils escènics característics de les entrades dels nuclis urbans.

– Es consideren bones pràctiques per a la millora dels accessos urbans, el soterrament de línies elèctriques i la integració paisatgística de les casetes que allotgen els transformadors elèctrics, l'eliminació gradual dels rètols publicitaris i dels suports obsolets, la regulació de mides, colors, materials i formes de la senyalització i de la retolació comercial, la incorporació d'arbrat i la rehabilitació d'elements patrimonials.

Actuar prioritàriament en l'adequació dels accessos a la conurbació Tortosa-Roquetes-Jesús, i a les poblacions de l'Aldea, Amposta, Sant Carles de la Ràpita, Deltebre, Alcanar

> Segueix de la pàg. anterior

i les Cases d'Alcanar, l'Ametlla de Mar, Uldecona, la Sénia, Móra d'Ebre i Santa Bàrbara.

- Integrar paisatgísticament, a través dels instruments d'ordenació urbanística i els plans especials, els diferents espais verds urbans (parcs, zones verdes, places, passeigs, etc.) en xarxes connectades amb els espais oberts circumdants, en la línia de les anomenades vies verdes. Més enllà dels itineraris definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11, hauran de connectar itineraris paisatgístics de caràcter local i supramunicipal que enllacin la infraestructura viària rural, els compo-

nents del medi natural i els teixits urbans, així com crear parcs periurbans de transició entre els assentaments urbans i els espais oberts, que respectin, a més dels valors i elements paisatgístics indicats, la topografia i la morfologia prèvia del terreny.

- Fomentar i impulsar la recerca relativa als espais periurbans per tal de consensuar plantejaments, metodologies, indicadors, dissenys, etc., prenent com a referència les particularitats de l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre.

Accions

- Desenvolupar els instruments de planificació urbanística o les actuacions urbanístiques apropiats, amb l'objectiu de millorar els espais periurbans, i establir:
 - Mínims de qualitat i usos no admesos, en especial a les perifèries de la conurbació Tortosa-Roquetes-Jesús, de l'Aldea, d'Amposta, de Sant Carles de la Ràpita, de Deltebre, d'Alcanar i de les Cases d'Alcanar, i en menor mesura a les perifèries de les poblacions de l'Ametlla de Mar, Uldecona, la Sénia, Móra d'Ebre, o Santa Bàrbara, així com en general, al llarg dels eixos de comunicació del litoral formats per la C-42, l'AP-7, l'N-340, i la C-12 entre Tortosa i Amposta, i a la vora dels assentaments urbans del litoral continental, des de l'Ametlla de Mar fins a l'Ampolla i des de Sant Carles de la Ràpita fins a Alcanar.
 - Mesures per dignificar i millorar la qualitat paisatgística dels espais periurbans de les terrasses fluvials de l'Ebre entre la conurbació Tortosa-Roquetes-Jesús i Amposta.
 - Mesures per regenerar espais fluvials del riu.
- Itineraris per a l'ús públic d'aquests espais que enllacin amb el Parc Natural del Delta de l'Ebre i amb els altres espais cir-

cumdants d'interès natural, històric o estètic (barrancs de Sant Antoni, Lloret i la Galera, serres de Cardó-Boix, illes de l'Ebre).

- Incloure als catàlegs de béns dels diferents POUM, o altres figures de planejament municipal, les fileres d'arbres que voregen algunes carreteres, com ara l'entrada a Tortosa per la C-12, la de Tivissa des de la C-44, la de Prat de Comte per la T-333, les d'Uldecona per molts dels camins que accedeixen al nucli, així com promoure'n, quan tècnicament sigui viable, els accessos viaris a les poblacions, amb espècies arbòries adaptades a l'indret.
- Desenvolupar els instruments de planificació urbanística o les actuacions urbanístiques apropiats, amb l'objectiu d'ordenar les activitats comercials associades a les vies de comunicació, en especial en els accessos a Tortosa per la C-42 i a l'Aldea per l'N-340, així com a la C-12 al seu pas per Amposta, entre altres.
- Elaborar una guia per a la integració paisatgística de les entrades dels nuclis amb referència expressa a les males pràctiques que cal evitar, i establir la millora de les entrades als nuclis urbans com una actuació prioritària a l'hora d'atorgar el Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge.

Objectiu 8

Unes àrees especialitzades (industrials, logístiques, comercials, de producció d'energia, de tractament, d'abocament de residus...) ubicades en zones visuals no preferents o notòries i dissenyades (o redissenyades) tenint en compte els tractaments de façana i les tipologies edificatòries

*Polígon industrial del Baix Ebre, entre els nuclis de Tortosa i Campredó.
Observatori del Paisatge*

La implantació d'àrees especialitzades d'activitats acostuma a tenir uns efectes intensos en la transformació del paisatge a causa de la seva localització, dimensió o imatge, que poc tenen a veure amb la lògica de formació dels assentaments urbans que s'hi han integrat històricament. Generalment es disposen al llarg de les vies de comunicació i als accessos a les poblacions, a la recerca d'accessibilitat, major sòl disponible, i major notorietat, i han esdevingut un element característic del paisatge periurbà dels principals nuclis urbans de les Terres de l'Ebre (així com en altres àrees de Catalunya).

La proliferació d'aquests espais construïts és negativa en termes d'ocupació del territori i de manteniment dels valors del paisatge, perquè fragmenta el paisatge, confon la frontera entre el sòl urbà i el no urbanitzable i genera espais de confusió on s'alternen usos comercials, residencials i productius sense una ordenació planificada. La linealitat d'aquestes estructures esdevé, en molts casos, una barrera per a la mobilitat dels ciutadans així com també per a la fauna.

Sovint, l'interior dels polígons es troba poc cuidat, quan aquest és un aspecte que milloraria les condicions diàries dels usuaris i, de retruc, la imatge de l'empresa, i es convertiria en un valor afegit.

A les Terres de l'Ebre destaquen els àmbits següents:

- Polígon electroquímic de Flix.
- Complex nuclear d'Ascó.
- Polígons terciaris de l'accés a Tortosa per la C-42.
- Polígon Catalunya Sud a la sortida de l'Aldea per la C-42.

- Polígon industrial de Campredó.
- Polígons industrials i terciaris (Tosses i Oriola) a Amposta.
- Polígon de la indústria de la fusta de la Sénia.
- Polígon industrial de l'Ametlla de Mar.
- Abocador intercomarcal de RSU de Tivissa.

Caldrà tenir especialment en compte la implantació dels nous sectors d'activitat econòmica de Camposines (la Fatarella-Terra Alta), amb 50 hectàrees, i el Molló (Móra la Nova-Ribera d'Ebre), amb 36 hectàrees i inaugurat l'any 2012, així com les reserves de sòl de potencial interès estratègic que la proposta de Pla territorial parcial de les Terres de l'Ebre fa a l'Aldea-Camarles (735 ha), Alcanar (150 ha) i Móra la Nova (90 ha).

Cal avançar cap a uns paisatges en què els polígons industrials i comercials estiguin com més concentrats millor, i no dispersos en el territori. A més, procurar prioritzar uns polígons industrials i comercials que, per la mida, alçària, ubicació o aspecte de les naus no impliquin una interferència visual significativa amb l'entorn; dissenyats de manera que permetin la connectivitat ecològica i paisatgística del territori, i amb qualitat paisatgística intrínseca pel que fa a les edificacions, la xarxa viària interna i la distribució de les zones verdes i la vegetació.

Cal, també, restituir els valors paisatgístics a aquells llocs on s'han perdut per causa de processos de degradació sovint motivats per certes activitats, com ara extraccions abandonades, abocadors o instal·lacions obsoletes, sobre els quals cal actuar amb la promoció de la seva gestió o transformació.

Criteris

- Localitzar les noves implantacions de polígons industrials i les àrees d'activitat econòmica en els sectors a prop dels nuclis urbans o dels sectors existents i pròxims a les infraestructures de comunicació, per tal d'evitar-ne la dispersió en el territori i l'alteració de l'estructura del paisatge.
- Integrar de manera harmònica, i respectant la singularitat del paisatge, les noves àrees especialitzades en les estructures preexistents en els casos en què el catàleg de paisatge hagi definit nuclis amb patrons paisatgístics singulars (nuclis encimbellats, nuclis pesquers, nuclis camí, nuclis amb trama ortogonal, nuclis disseminats), definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 1.
- Minimitzar noves àrees especialitzades en els espais definits per la seva singularitat agrícola o de conjunt (delta de l'Ebre, foia d'Ulldecona, terrasses fluvials de l'Ebre, cubeta de Móra, corredor Bot-Gandesa-Corbera, avellaners de la Fatarella, cierrers de Paüls, conreus en fons de barranc, cítrics dels prats d'Alcanar, mosaic del cereal d'Arnes) definides en l'objectiu de qualitat paisatgística 14.
- Integrar paisatgísticament, prenent com a referència els dos criteris anteriors, els nous sectors d'activitat econòmica de:
 - Camposines (la Fatarella-Terra Alta), pel fet d'ubicar-se enmig del conjunt harmònic del corredor de Bot, Gandesa-Corbera.
 - L'Aldea-Camarles (proper a l'Aldea), per la proximitat al nucli de patró singular nucli camí i per les dimensions que té.
 - Alcanar, pel fet d'ubicar-se enmig de l'espai agrari singular dels cítrics dels prats d'Alcanar.
 - El Molló (Móra la Nova), inaugurat l'any 2012, pel fet d'ubicar-se enmig del conjunt harmònic agrícola de la cubeta de Móra.
- Ubicar la nova implantació en un espai poc visible. L'ordenació urbanística de les noves implantacions ha d'accentuar les condicions d'harmonia volumètrica i de qualitat arquitectònica de les façanes perimetrals de la implantació. En aquest sentit, les tècniques de la contextualització i harmonització i

> Segueix de la pàg. anterior

les de mimesi i ocultació, mitjançant franges d'arbrat o d'altra vegetació són, llevat de casos justificats de monumentalitat, d'aplicació oportuna en els casos de nova implantació i especialment per millorar la integració paisatgística de nombrosos polígons industrials i d'elements d'infraestructura existents a Terres de l'Ebre.

En aquest sentit, cal incloure en les fitxes dels plans parcials urbanístics (PPU) que impliquin la promoció d'àrees especialitzades un apartat específic de mesures paisatgístiques. Aquest ha de fer explícits dos aspectes:

1. Encaix amb l'estructura del paisatge preexistent, tenint en compte els aspectes següents:

- a. Topografia.
- b. Fragments de vegetació natural. És recomanable integrar-los en els espais de cessió destinats a espais lliures.
- c. Mosaics agroforestals i agraris (agroforestal de vinya, agroforestal de fruiters de secà, fruita dolça amb conreus de secà, cítric amb altres conreus i horta amb fruita dolça i vinya) i conreus singulars (avellaners de la Fatarella, cireres de Paüls, conreus en fons de barranc, cítrics dels prats d'Alcanar i mosaic de cereal d'Arnes), tots ells definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 14.
- d. Xarxes de camins.
- e. Xarxes de canals, séquies i recs, pous, sínies i altres elements vinculats a l'agricultura.
- f. Construccions rurals (masies i construccions i murs de pedra seca).
- g. Elements patrimonials d'interès, com els definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 15.
- h. Espais de trobada de la població local.

2. Definició de la concepció i disposició dels usos, les edificacions i els espais de cessió per espais oberts en relació amb els aspectes estructurals següents:

- a. La morfologia del teixit urbà adjacent, on es tindrà en compte:
 - i. Presència de patrons urbans remarcables (nuclis encimbellats, nuclis pesquers, nuclis camí, nuclis amb trama ortogonal, nuclis disseminats), definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 1.
 - ii. Preservació dels perfils o *skyline* dels nuclis urbans propers o contigus, com els perfils encimbellats de Miravet (Cap de la Vila), Horta de Sant Joan, Arnes, Paüls i Tivissa.
 - iii. Tipologia de l'edificació: els volums edificats seran homogenis, continus i compactes. En tot cas,

es considerarà una bona pràctica la singularització del projecte d'edificació com a marca de l'empresa sempre que sigui fruit d'un disseny de qualitat i respecti els criteris generals descrits. El color ha de harmònic amb el paisatge circumdant.

iv. Cal prioritzar els objectius d'harmonització, ocultació i mimesi com a criteris de disseny paisatgístic. Poden haver-hi conjunts com ara estacions de tren en què la seva significació social indiqui utilitzar una estratègia de monumentalització.

v. Definició de criteris unitaris quant a la instal·lació de rètols publicitaris i integració a les edificacions, i evitar, en tot cas, la proliferació dispersa i aïllada.

b. Els límits i façanes del nou conjunt, on es tindran en compte els aspectes següents:

i. Tractament dels espais confrontants amb el teixit residencial, les vies de comunicació, fronts marítims, fluvials o agrícoles amb una cura especial de garantir una transició amable.

ii. En aquest espai de transició es localitzaran de manera preferent els sòls de cessió gratuïta i obligatòria i els sòls per a sistemes destinats a la formació d'àrees d'espai lliure. Aquesta transició ha de contenir sempre un tractament vegetal que ocultï parcialment o totalment el nou conjunt edificat, per minimitzar així l'impacte de les instal·lacions aparador.

iii. Garantir la permeabilitat física del conjunt per tal que no sigui una barrera entre el nucli urbà i les zones d'espai lliure periurbanes.

c. El sistema de visuals que la nova implantació genera, on es tindran en compte els aspectes següents:

i. Minimització de l'impacte visual.

ii. Ordenació respectant la presència de les fites i fons escènics definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 10.

- Estudiar la capacitat dels polígons industrials i comercials actuals amb l'objectiu d'afavorir-ne la compleció com a mecanisme per evitar la multiplicació de polígons arreu del territori.
- Reubicar progressivament les indústries aïllades en polígons industrials per evitar la dispersió de les construccions.
- Procurar un tractament lluminós anàleg al del sòl no urbanitzable a les façanes dels polígons industrials que confronten amb sòls no urbanitzables.
- Garantir l'aplicació, tant a les àrees d'activitat existent com a les de nova construcció, de les especificacions de la *Guia d'integració paisatgística*. Polígons industrials i sectors d'activitat econòmica elaborada per la Direcció General d'Arquitectura i Paisatge del Departament de Política Territorial i Obres Públiques el 2008.

> Segueix de la pàg. anterior

- Preveure la restitució del valor paisatgístic del lloc quan s'hagin d'autoritzar activitats que produiran una inevitable degradació del paisatge (activitats extractives, entre d'altres). Les actuacions sobre els espais degradats són principalment les destinades a la restauració del paisatge malmès amb l'objectiu de reintegrar-los en la imatge paisatgística del territori on se situen, però en alguns casos aquests espais poden ser oportunitats per a projectes creatius que aportin nous valors paisatgístics. Així mateix, la recuperació d'espais degradats pot anar associada, si convé, a la ubicació d'usos o edificacions, sense perjudici dels requeriments d'ordre territorial, urbanístic i ambiental que siguin procedents en cada cas. Aquestes actuacions es poden finançar a través del Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge establert per la Llei del paisatge.
- Iniciar campanyes per part dels poders públics dirigides a implicar la població local en el procés de revalorització paisatgística dels espais degradats.

Accions

- Desenvolupar els instruments de planificació urbanística o les actuacions urbanístiques apropiats, amb l'objectiu de recuperar paisatgísticament les àrees especialitzades existents a les Terres de l'Ebre seguint les prescripcions de la *Guia d'integració paisatgística. Polígons industrials i sectors d'activitat econòmica*. A efectes d'aquest catàleg, es consideren prioritaris el polígon electroquímic de Flix, el complex nuclear d'Ascó, els polígons terciaris de l'accés a Tortosa per la C-42, CEMEX, el polígon Catalunya Sud a la sortida de l'Aldea per la C-42, el polígon industrial de Campredó, els polígons industrials i terciaris (Tosses i Oriola) a Amposta, el polígon de la indústria de la fusta de la Sénia, el polígon industrial de l'Ametlla de Mar, l'abocador de RSU de Tivissa i el sector d'activitat econòmica del Molló (Móra la Nova-Tivissa). El pla podria identificar les naus industrials en desús a totes les Terres de l'Ebre i plantejar solucions, fins i tot l'enderrocament.
- Establir, a partir de la *Guia d'integració paisatgística. Polígons industrials i sectors d'activitat econòmica* i dels resultats d'aquest catàleg, una regulació de les tipologies constructives, i fomentar-ne la diversitat dins uns paràmetres adequats de qualitat paisatgística a les àrees especialitzades de nova construcció a les Terres de l'Ebre, amb l'objectiu de reduir-ne l'impacte ambiental i millorar-ne la qualitat i l'interès paisatgístic.
- Estudiar mecanismes fiscals per compensar les àrees especialitzades que impulsin polítiques de millora paisatgística. La concessió d'aquestes compensacions fiscals estarà supeditada al disseny i execució d'un pla de millora paisatgística adoptat per totes les empreses ubicades en aquests àmbits territorials, el qual prèviament ha de ser validat per l'Administració local i l'Administració de la Generalitat de Catalunya.
- Crear un premi per reconèixer els millors projectes d'integració paisatgística de noves instal·lacions i de recuperació de les ja construïdes, on es tinguin en consideració, entre altres, els aspectes estètics, de procés (participació) i d'integració en l'entorn.

Objectiu 9

Uns parcs eòlics i fotovoltaics planificats amb visió de conjunt a escala regional i disposats en sintonia amb els elements configuratius del paisatge

*Parc eòlic del Baix Ebre, a les serres de Cardó-Boix.
Observatori del Paisatge*

La instal·lació de parcs eòlics i fotovoltaics per a la producció d'energia elèctrica constitueix un dels principals eixos de la política energètica de la Generalitat de Catalunya per als propers anys en l'àmbit de la lluita contra el canvi climàtic i, en conseqüència, resulta un factor globalment positiu pel medi i una oportunitat de desenvolupament pel territori.

La presència en el territori de parcs eòlics comporta la modificació dels perfils careners, associada a la ubicació dels aerogeneradors als punts més favorables al vent, i planteja l'exigència d'aplicació de criteris paisatgístics als projectes d'aquests tipus d'instal·lacions.

A les Terres de l'Ebre l'any 2013 hi ha divuit parcs eòlics en funcionament amb un total de 334 aerogeneradors; i diversos projectes més en diferents fases de tramitació. Tots aquests projectes s'han tramitat individualment, sense analitzar la incidència paisatgística global.

Tots aquests projectes de parcs eòlics, als quals caldria sumar altres projectes de parcs fotovoltaics no quantificats que s'estan tramitant a les Terres de l'Ebre, constitueixen una incidència sobre el paisatge que ha generat un notable i intens debat social, especialment al voltant dels indrets on estan projectats. Un dels principals impactes paisatgístics que comporten aquestes instal·lacions és, en el cas dels parcs eòlics, que se solen situar (i projectar) en carenes i espais elevats força visibles, i les alçàries dels aerogeneradors sobrepassen els 100 metres, de manera que gairebé sempre estan interferint sobre els fons escènics. Pel que fa als projectes de parcs fotovoltaics, aquestes ocupen molt de sòl.

En general, el debat social bascula, no al voltant de la presència i idoneïtat d'aquestes energies, considerada bàsica per tots els sectors implicats, sinó al voltant de l'excessiva concentració de parcs en determinades zones que pot comprometre altres valors, usos o potencialitats, o bé al voltant de l'ocupació de sòl que signifiquen.

Criteris

Criteris exclusius per als parcs eòlics

- Evitar en la mesura del possible la instal·lació de parcs eòlics en fites i fons escènics amb valor simbòlic definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 10.
- Evitar en la mesura del possible la instal·lació de parcs eòlics a una distància reduïda de nuclis urbans i en els miradors de consolidació prioritària definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11.
- Els nous projectes eòlics faran una especial atenció a la visibilitat dels parcs eòlics en i des de les àrees paisatgístiques amb valor simbòlic reconegudes en el mapa de valors simbòlics del catàleg (capítol 5 del bloc 2), així com en els paisatges agraris definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 14.
- Considerar la possibilitat de localitzar els aerogeneradors en polígons industrials i comercials, àrees portuàries i àrees periurbanes, preferentment situats en zones planes.
- Minimitzar els moviments de terres a realitzar i l'eixamplament o obertura de camins i la restauració del viari a l'amplada original. D'altra banda, cal garantir la revegetació de totes les superfícies denudades i el manteniment de la vegetació implantada durant un mínim de dos anys a base d'espècies autòctones i amb patrons de plantació similars a les formacions presents a l'entorn i pròpies del paisatge de la zona.
- En el disseny de nous projectes eòlics es posarà un èmfasi especial en la disposició dels aerogeneradors, atenent a criteris d'ordre i composició coherents amb el paisatge preexistent. Es considera un bon criteri buscar una geometrització perceptible de la implantació dels molins, mitjançant l'establiment de pautes relatives a les alçàries, distàncies, alineaci-

ons, densitat, etc., que són pròpies de l'ordenació necessària dels elements artificials repetitius.

Criteris exclusius per als parcs fotovoltaics

- Procurar evitar la instal·lació de parcs fotovoltaics en fites i fons escènics amb valor simbòlic definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 10.
- Procurar evitar la instal·lació de parcs fotovoltaics a una distància reduïda de nuclis urbans i en els miradors de consolidació prioritària definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11.
- Procurar evitar la concentració de parcs fotovoltaics en zones amb una exposició visual alta i nombre d'observadors potencials alt.
- Els nous projectes de parcs fotovoltaics faran una atenció especial a la visibilitat dels parcs fotovoltaics en i des de les àrees paisatgístiques amb valor simbòlic reconegudes en el mapa de valors simbòlics del catàleg (capítol 5 del bloc 2), així com en els paisatges agraris definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 14.
- Prioritzar els parcs fotovoltaics en cobertes d'edificacions existents i futures.
- Ubicar, sempre que sigui possible, els equips necessaris per al funcionament de les instal·lacions de parcs fotovoltaics (llevat dels transformadors) en una sola construcció que en tot cas complirà el que disposa l'apartat d'edificacions aïllades. Aquesta hauria d'estar situada sempre que sigui possible dins de les construccions existents o en cossos annexos. Cal valorar, quan no sigui adjacent o a l'interior de construccions, la

> *Segueix de la pàg. anterior*

conveniència de col·locar-la al més a prop possible del punt de connexió per minimitzar l'estesa elèctrica aèria.

Criteris comuns per als parcs eòlics i fotovoltaics

- Promoure parcs eòlics i fotovoltaics de dimensió petita o mitjana, que aprofiti com a línies d'evacuació la xarxa elèctrica preexistent.
- Establir mecanismes que permetin revertir els beneficis d'aquestes instal·lacions, entre altres vies, en la millora i restauració dels paisatges que envolten els parcs eòlics i fotovoltaics.
- Tenir en compte en el disseny de parcs eòlics i fotovoltaics els efectes de covisibilitat i l'impacte acumulatiu amb altres projectes existents o projectats.
- Considerar els trets estructurals del paisatge (geometria del parcel·lari, orografia, camins, xarxa hidrogràfica, vies de comunicació, arbres singulars, marges de pedra seca, formacions vegetals d'interès ecològic o paisatgístic, patrimoni construït, i altres elements de valor històric, natural, estètic, simbòlic i espiritual reconeguts en aquest catàleg) en el disseny dels parcs eòlics i fotovoltaics.
- Adaptar el disseny de les edificacions lligades als parcs eòlics i fotovoltaics als criteris exposats a l'objectiu de qualitat paisatgística 5 sobre edificacions aïllades, i el disseny dels vials d'accés a l'objectiu de qualitat paisatgística 6, que persegueix unes infraestructures de comunicació lineals de qualitat. En aquest cas, s'hauran d'adaptar al parcel·lari existent, minimitzar l'amplada necessària, evitar la pavimentació i, en els casos que sigui necessari, revegetar les vores de la xarxa de camins amb vegetació autòctona.

Accions

- Renovar la tecnologia dels aerogeneradors dels parcs eòlics d'anterior generació, a fi de reduir el nombre d'aerogeneradors que es requereixen per assolir un mateix nivell de potència i, per tant, minimitzar la construcció de noves instal·lacions eòliques.
- Promoure la regulació en els nous POUM, o en la revisió dels vigents, de la implantació d'instal·lacions eòliques i solars dins dels respectius termes municipals i determinar les àrees que en queden excloses. En aquest sentit, es prendrà la informació continguda al catàleg com a material de referència.
- Sensibilitzar la població sobre la funció d'aquestes instal·lacions elèctriques en termes de producció d'energia renovable i sobre les possibilitats d'integració paisatgística d'aquests parcs.
- Establir un sistema de control a posteriori d'adopció efectiva de les mesures d'integració paisatgística previstes en el contingut de cada estudi d'impacte i integració paisatgística.

Objectiu 10

Uns fons escènics de qualitat que mantinguin els referents visuals i identitaris de les Terres de l'Ebre

248

És important mantenir un paisatge que conservi els elements visuals i identitaris més notables, els recuperi i els posi en valor.
 Albert Farnós, Escola d'Art i Disseny de Tarragona

El territori de Terres de l'Ebre manté unes perspectives paisatgístiques (perfils de poblacions, perfils topogràfics, fons escènics) que posen en valor la diversitat, la particularitat, la bellesa, la història i el significat dels paisatges. És important mantenir un paisatge que conservi, recuperi i posi en valor aquests referents visuals i identitaris més notables.

Són fites del paisatge els nuclis urbans, els elements construïts, les formacions geològiques diferenciades, etc. que, per la seva ubicació —encimbellada, en una plana, en carena...— i pel valor que tenen, constitueixen components clau de les imatges del territori. Els fons escènics configurats per l'orografia i la vegetació complementen aquesta imatge i li donen base. Aquests fons escènics tenen un eminent valor paisatgístic tant des del punt de vista simbòlic i identitari com estètic, per la qual cosa requereixen d'un tractament paisatgístic especial.

A les Terres de l'Ebre s'han identificat les fites i els fons escènics següents:

Amb valor simbòlic i identitari:

- **Perfils emblemàtics:** el Port, serres de Pàndols i Cavalls, serres de Cardó i el Boix, serra del Montsià i serra del Tormo.
- **Serres:** serra de la Fatarella, serra dels Pesells, muntanya de Santa Bàrbara, serra del Tormo, serra de Llaberia, muntanyes de Tivissa-Vandellòs, serres de Cardó i del Boix, i serra del Montsià.

Amb valor estètic:

- **Perfils emblemàtics:** el Port, serres de Pàndols i Cavalls (vistes des de la Terra Alta), serres de Cardó i el Boix (vistes des de Tortosa), serra de Montsià (vista des de l'ermita de la Pietat, a la serra de Godall) i serra del Tormo.

- **Formacions vegetals i roca:** Montsagres d'Horta i de Paüls, les Roques de Benet, la Mola de Catí o les gúbies del Regatxol (als Ports), Roca Blanca (serres de Montsià-Godall), crestes de les serres de Cardó i el Boix, crestes de les serres de Pàndols i Cavalls, serra del Crestall, estret de Barrufemes, els Borjos de Tivissa i els cingles de la serra del Montalt.
- **Elements monumentals històricoculturals:** castell de Miravet, celler modernista del Pinell de Brai, celler modernista de Gandesa, castell de la Suda, torre de la Carrova, torre de Campredó, molí d'oli del Sindicat Agrícola d'Uldecona, ermita de la Verge de la Pietat, santuari de la Fontcalda, convent de Sant Salvador d'Horta, balneari de Cardó, castell de Sant Jordi d'Alfama.
- **Nuclis encimbellats:** Miravet, Horta de Sant Joan, Arnes, Tivissa, Paüls.
- **Conjunts monumentals històriconaturals:** el castell i Cap de la Vila de Miravet, el conjunt de la muntanya de Santa Bàrbara i el convent de Sant Salvador d'Horta, el monestir balneari de Cardó i tretze ermites de la vall de Cardó (entre elles la de la Trinitat, la de l'Àngel i la de Sant Onofre o de la Columna), el santuari de la Mare de Déu de la Fontcalda i voltants, el Poble Vell de Corbera d'Ebre, la Suda i les muralles de Tortosa, el castell d'Uldecona, i l'ermita de la Pietat (Uldecona).
- **Geoformes:** lo Tormo, agulla de Bot, Pas de l'Ase, Santa Magdalena, mola del Perelló, la Llana, roca del Migdia, la Picossa, Tossal Gran, tossa del Morral, Rocamala, la Falconera, muntanya de Santa Bàrbara, la Moleta (faixes del Grau), serra dels Corralis, Montsagre d'Horta, Montsagre de Paüls, la Moleta (serra dels Corralis), roques de Benet, moles del Don, rases del Maraco, barranc dels Estrets, punta de l'Agulla, roca Foradada, punta del Capello, mola del Boix, punta de la Boinaca, morral de Cabrafeixet, la Creu de Santos, mola de Catí, mola Castellona, la Caramella, mola Porquera, los Pallers, lo Castell de l'Erossa, morral de Catinell, la Joca, lo Portell, la Foradada, les Feixes Tancades.

Criteris

- Garantir l'observació i la interpretació de les perspectives paisatgístiques als ciutadans.
- Evitar la desfiguració de les fites paisatgístiques i els fons escènics definits en aquest objectiu amb construccions, infraestructures, i en general, amb barreres visuals que impedeixin o dificultin considerablement la percepció de les imatges més interessants del territori des de llocs accessibles i trams viaris transitats.
- Els instruments d'ordenació urbanística han de preservar la imatge de les fites paisatgístiques condicionant les dimensions, la volumetria i els colors de les edificacions que puguin afectar-la, i buscar traçats alternatius per a la implantació de les infraestructures. De la mateixa manera, els instruments

d'ordenació urbanística haurien d'incorporar disposicions concretes amb l'objectiu de promoure les perspectives.

- Preservar les possibilitats de percebre fites i fons i en especial de les imatges que componen conjuntament. Amb aquesta finalitat s'han d'evitar les construccions i en general les barreres visuals que impedeixin o dificultin considerablement la percepció de les imatges formades pels fons i les fites definits en aquest objectiu, des dels miradors i trams viaris transitats següents:

Miradors:

- Mont Caro (el Port, Tortosa)
- Poblat iber del Castellet de Banyoles (baix Priorat, Tivissa)

> Segueix de la pàg. anterior

- Cap Roig (litoral del Baix Ebre, l'Ampolla)
- Castell d'Uldecona (serres de Montsià-Godall)
- Ermita de la Mare de Déu del Coll de l'Alba (vessants de Tivenys-coll de l'Alba, Tortosa)
- Ermita de Sant Cristòfol (litoral del Baix Ebre, el Perelló)
- Castell de la Suda (paisatge fluvial de l'Ebre, Tortosa)
- La Foradada (serres de Montsià-Godall, Sant Carles de la Ràpita)
- Mas de Barberans (plana del Baix Ebre-Montsià, Mas de Barberans)
- Ermita de Pallerols (el Port, la Sénia)
- Castell de Miravet (cubeta de Móra, Miravet)
- Coll del Moro (altiplà de la Terra Alta, Gandesa)
- Cota 705-Monument a la Pau (serres de Pàndols-Cavalls, Pinell de Brai).

Itineraris:

- La carretera C-12, o eix de l'Ebre, entre Amposta i Maials
- N-420, entre Caseres i Falset
- N-340, entre Alcanar i l'Almadrava
- De la Sénia a Roquetes, passant per Mas de Barberans, per la TV-3421
- La TV-3454, T-340, entre Amposta i Riumar, passant per Deltebre

- Del Perelló a Rasquera, per la TV-3022
- De Gandesa a Horta de Sant Joan, per TV-3531 i T-334, passant per Bot
- De Riba-roja d'Ebre a Benifalset per la TV-7411, TV-7231 i la C-43, passant per la Pobla de Massaluca, Vilalba dels Arcs, Gandesa i Pinell de Brai
- De Tivissa a l'N-420, passant per la Serra d'Almos i Dar-mós, per les TV-3031 i TV-3032

- Evitar aquelles construccions o elements que constituïrien, a causa de la seva dimensió, forma o color, un component greument desfigurador de les fites i dels fons escènics reconeguts en aquest catàleg.
- Evitar les afectacions, les alteracions geomorfològiques o la instal·lació d'estacions de telecomunicacions, parcs eòlics, fotovoltaics o altres elements que potencialment puguin distorsionar els fons escènics amb valor simbòlic següents: el Port, les serres de Pàndols i Cavalls i les serres de Cardó i el Boix.
- En tractar-se de paisatges especialment fràgils, cal excloure les concessions de noves llicències d'explotació d'activitats extractives en els paisatges constituïts per les fites i els fons escènics definits en aquest objectiu.

250

Accions

- Protegir totes les fites i carenes de fons escènic definides en aquest objectiu com a referents paisatgístics i identitaris de les Terres de l'Ebre, i incorporar-los en el Pla territorial parcial de les Terres de l'Ebre, a l'apartat corresponent al sistema d'espais oberts.
- Desenvolupar els instruments de planificació urbanística o les actuacions urbanístiques apropiats, amb l'objectiu de delimitar àrees i establir paràmetres limitadors de l'edificació, alçàries i longituds, i preservar les fites i els fons escènics definits en aquest objectiu, així com les àrees on és preceptiu l'informe d'impacte i integració paisatgística per a determinades construccions. Aquests instruments han d'incorporar, almenys:
 - Una representació cartogràfica de detall dels perímetres que formen les línies de carena i que constitueixen el fons escènic de cada nucli de població, a partir de la consideració com a punt d'observació principal des dels nuclis de població, els miradors i itineraris reconeguts en el catàleg, i també des de la xarxa viària bàsica.
 - Definir franges on no es pot edificar.
 - Condicionar les dimensions (alçàries màximes, longitud dels elements...), la volumetria i els colors de les construccions que fan de barrera.
- Considerar la possibilitat d'elaborar un inventari de les edificacions i infraestructures existents que obstaculitzen o desvirtuen la imatge de les perspectives paisatgístiques des dels miradors i itineraris definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11, així com altres indrets d'accés, avaluar-ne el grau d'impacte visual i determinar estratègies dirigides a ocultar-les o, si escau, eliminar-les.
- Promoure una línia d'ajudes per als ens locals perquè efectuin els requeriments i tràmits adients per a les actuacions encaminades a recuperar fons escènics i fites que hagin estat malmesos per construccions o infraestructures. Els ajuts podrien provenir del Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge que estableix la Llei del paisatge.
- Establir per part dels poders públics programes d'educació i d'interpretació que relacionin i expliquin la presència, antiguitat i localització dels referents visuals de les Terres de l'Ebre i els relacionin amb la resta de valors paisatgístics que contenen.
- Instal·lar taules d'orientació en la xarxa de miradors (vegeu l'objectiu de qualitat paisatgística 11) que assenyalin els diferents elements orogràfics que constitueixen els fons escènics de les Terres de l'Ebre, amb esment dels elements no geomorfològics que també en puguin formar part.

Objectiu 11

Una xarxa de miradors i itineraris paisatgístics que posin en valor les panoràmiques més rellevants i permetin interactuar amb la diversitat i els matisos dels diferents paisatges de les Terres de l'Ebre

*La creació d'una xarxa integrada de miradors pot esdevenir una oportunitat per a la promoció turística.
Observatori del Paisatge*

L'àmbit de les Terres de l'Ebre presenta diversos enclavaments i recorreguts des d'on es gaudeix d'àmplies panoràmiques dels diversos paisatges. Constitueixen punts d'observació, interpretació i educació en els valors del paisatge i solen coincidir amb fites topogràfiques (serres, tossals, colls...), edificacions de caràcter religiós o històric (ermites, poblats ibers, castells...), sectors elevats dels nuclis urbans o fins i tot marges de carreteres de la xarxa viària secundària o local. La conversió d'aquests indrets en miradors i la creació d'una xarxa integrada de miradors pot esdevenir una oportunitat per a la promoció turística i una de les maneres més efectives de sensibilitzar la població sobre els valors del paisatge. Destaquen per les àmplies panoràmiques paisatgístiques que ofereixen o per la singularitat d'aquells paisatges que es poden contemplar:

- Mont Caro
- Ermita de Sant Cristòfol
- Cap Roig
- Castell i església de Santa Maria de Paüls
- Tossal d'Engrilló
- Balneari de Cardó
- Mare de Déu del Coll de l'Alba
- Castell de la Suda
- Carretera C-12 (Eix de l'Ebre), km 28
- Carretera C-12 (Eix de l'Ebre), km 32
- Carretera C-12 (Eix de l'Ebre), km 44
- Àrea de Medi Ambient de Godall
- Mas de Barberans
- Ermita de Pallerols
- Poblament ibèric de la Moleta del Remei
- La Foradada
- Torre de la Carrova
- Ermita de la Pietat
- Sagrat Cor
- Ermita de Santa Magdalena de Berrús
- Lo Calvari
- Poblament ibèric del Castellet de Banyoles
- Castell de Miravet
- Castell Nou
- Ermita i jaciment de Sant Miquel
- Carretera C-12 (Eix de l'Ebre), km 75
- Les Paumeres
- Cota 705-monument a la Pau
- Coll del Moro
- Castell de Sant Joan d'Algars

Les principals rutes, motoritzades i no motoritzades, per a l'observació i gaudi dels paisatges de les Terres de l'Ebre ofereixen una visió dinàmica del paisatge que en permeten copsar els elements més rellevants. Els itineraris motoritzats, que transcorren principalment per carreteres de la xarxa viària i, en algun cas, per camins i pistes forestals o rurals en un estat acceptable per a la circulació, permeten contemplar una àmplia varietat de paisatges. Els itineraris no motoritzats, per la seva banda, permeten fixar-se en els detalls i els elements menuts presents en els paisatges, i afavoreixen així una contemplació més reflexiva sobre els paisatges observats.

De les rutes motoritzades, en sobresurten:

- Eix de l'Ebre, entre Amposta i Maials
- Entre Caseres i Falset
- Entre Alcanar i l'Almadrava
- De la Pobla de Massaluca a Ribera-roja d'Ebre
- Des del coll de les Paumeres a Ribera-roja d'Ebre
- Del coll de la Torre al Molar
- Del Molar a Garcia
- De Tivissa a l'N-420
- De Llaberia al coll de Fatxes
- Des del Mas del Molló fins el coll de Fatxes
- Des del coll de Fatxes fins la plana de Sant Jordi
- Des del Perelló fins l'Almadrava
- Del Perelló a Rasquera
- Entre Móra d'Ebre i Benissanet
- De la T-333 a la capçalera del barranc de les Lloses
- Del riu Ebre a Gandesa
- De Rasquera al balneari de Cardó
- De Remolins a Tivenys
- De l'Aldea a Tortosa
- Rutes pel delta de l'Ebre
- Des d'Alcanar a Sant Joan del Pas
- Des d'Ulldecona al Turó dels Masets
- De la Sénia a Sant Joan del Pas
- De la Sénia a Roquetes
- De la Sénia a Vinallop
- De Roquetes a Mont Caro
- D'Horta de Sant Joan a La Franqueta
- De Xerta a Paüls
- De la Fonteta a Prat de Comte
- De Bot a Prat de Comte
- De Gandesa a Horta de Sant Joan
- De Batea a la Fatarella
- De Gandesa a la Pobla de Massaluca

- D'Horta de Sant Joan a Arnes
- D'Horta de Sant Joan a Caseres
- De Batea a Pinyeres

- GR-192
- GR-7
- GR-171
- GR-99, o camí de l'Ebre

De les rutes no motoritzades en sobresurten:

- Via Verda de la Terra Alta i del Baix Ebre
- Camí de Sant Jaume de l'Ebre
- Via Augusta
- GR-92

Els valors del paisatge s'aprecien quan es percep, per això és un objectiu d'abast general facilitar l'accés dels ciutadans a aquells llocs on la percepció i la interacció amb el paisatge és més àmplia i suggerent.

Criteris

- Promoure per part dels poders públics, directament o mitjançant convenis amb entitats, una xarxa d'itineraris paisatgístics i de miradors accessibles a peu o amb vehicles (citats en aquest objectiu) que permetin una percepció suficient dels valors paisatgístics del territori. Aquesta xarxa, que comprèn miradors i camins existents, i d'altres a consolidar, hauria de rebre les actuacions necessàries de condicionament, senyalització, manteniment i difusió per tal de potenciar la funció de facilitar la percepció dels valors del paisatge i el coneixement del territori.
- Evitar l'artificialització innecessària dels miradors i itineraris.
- Evitar la presència d'elements situats a primera línia que irrompin negativament en el camp visual dels miradors i itineraris (elements verticals: torres elèctriques, aerogeneradors, algun edifici, instal·lacions industrials) per tal de fer com més nítida millor la panoràmica des de cada punt. Cal aprofitar la revisió del planejament urbanístic o a través d'instruments urbanístics d'ordenació del paisatge per elaborar inventaris

d'aquests elements a fi d'adoptar estratègies d'harmonització, mimesi i ocultació o, si escau, supressió.

- Prestar una atenció especial a aquells miradors i itineraris més accessibles, a aquells que es troben en els espais periurbans i també als camins de ronda marítims.
- Aprofitar la revisió del planejament urbanístic per definir itineraris al voltant dels nuclis urbans i identificar els trams des d'on la percepció del paisatge és més suggerent atenent als valors que té. Cal prioritzar els itineraris i miradors que permetin percebre millor el patrimoni paisatgístic local, connectar edificis d'interès, miradors, centres d'interpretació, parcs periurbans, àrees recreatives, i procurar que s'organitzin en forma de xarxa.
- Evitar que la construcció de nova xarxa viària i ferroviària fragmenti els itineraris no motoritzats citats en aquest objectiu.
- Integrar la xarxa de miradors i recorreguts definida en el catàleg en les estratègies turístiques per tal de fomentar el paisatge com un atractiu turístic de primer ordre.

253

Accions

- Integrar en la revisió del Pla territorial parcial de les Terres de l'Ebre en el sistema d'espais oberts els miradors de consolidació prioritària de les Terres de l'Ebre. Aquests són:
 - Mont Caro (el Port, Tortosa)
 - Poblat iber del Castellet de Banyoles (baix Priorat, Tivissa)
 - Cap Roig (litoral del Baix Ebre, l'Ampolla)
 - Castell d'Ulldecona (serres de Montsià-Godall)
 - Ermita de la Mare de Déu del Coll de l'Alba (vessants de Tivenys-coll de l'Alba, Tortosa)
 - Ermita de Sant Cristòfol (litoral del Baix Ebre, el Perelló)
 - Castell de la Suda (paisatge fluvial de l'Ebre, Tortosa)

- La Foradada (serres de Montsià-Godall, Sant Carles de la Ràpita)
- Mas de Barberans (plana del Baix Ebre-Montsià, Mas de Barberans)
- Ermita de Pallerols (el Port, la Sénia)
- Castell de Miravet (cubeta de Móra)
- Coll del Moro (altiplà de la Terra Alta, Gandesa)
- Cota 705-Monument a la Pau (serres de Pàndols-Cavalls, Pinell del Brai)

- Promoure la cooperació institucional per al disseny i la creació de miradors, atenent als criteris d'integració paisatgística.

> Segueix de la pàg. anterior

- Integrar en la revisió del Pla territorial parcial de les Terres de l'Ebre, en el sistema d'espais oberts, la xarxa d'itineraris paisatgístics de les Terres de l'Ebre amb prioritat de consolidació. Aquests són:
 - La carretera C-12, o eix de l'Ebre, entre Amposta i Maials—N-420, entre Caseres i Falset
 - N-340, entre Alcanar i l'Almadrava
 - De la Sénia a Roquetes, passant per Mas de Barberans, per la TV-3421
 - La TV-3454, T-340, entre Amposta i Riumar, passant per Deltebre
 - Del Perelló a Rasquera, per la TV-3022
 - De Gandesa a Horta de Sant Joan, per TV-3531 i T-334, passant per Bot
 - De Riba-roja d'Ebre a Benifallet per la TV-7411, TV-7231 i la C-43, passant per la Pobla de Massaluca, Vilalba dels Arcs, Gandesa i Pinell de Brai
- De Tivissa a l'N-420, passant per la Serra d'Almos i Dar-mós, per les TV-3031 i TV-3032
- Integrar la xarxa de miradors i recorreguts definida en aquest objectiu en les estratègies turístiques que es duguin a terme, per tal de fomentar el paisatge com un atractiu turístic de primer ordre.
- Promoure la col·laboració entre entitats i institucions per a l'elaboració de guies d'interpretació del paisatge, divulgació de la xarxa de camins, assenyalament de fites, espais d'interès, mesures de manteniment i mesures complementàries de seguretat.
- Elaborar per part dels poders públics, en conveni amb altres entitats, un protocol per al condicionament, la senyalització i el manteniment de miradors i itineraris que faciliti la percepció i la interacció amb el paisatge. El condicionament de senders, miradors, fonts, i en general qualsevol infraestructura o servei d'ús públic o cultural compatible amb el medi, ha de ser curiosament avaluada i dissenyada d'acord amb la freqüentació i la vulnerabilitat del lloc, particularment en relació amb els valors recollits en la cartografia d'aquest catàleg.

Objectiu 12

Uns paisatges dels entorns fluvials, urbans i naturals del riu Ebre, de la resta de rius ebrencs, i del conjunt de barrancs i rieres, que conservin els seus valors i siguin accessibles per a activitats de gaudi respectuós

Façana fluvial de Móra d'Ebre. Marc Coromina, Escola d'Art i Disseny de Tarragona

La xarxa d'aigua del territori que comprèn els elements naturals i els artificials a cel obert que assoleixen una certa importància estructural és un component bàsic del paisatge, i com a tal ha de ser considerada i respectada. El paisatge que forma el riu Ebre al llarg del recorregut és un dels elements amb més força identitària per a bona part de la població ebrenca, especialment per a les poblacions riberenques. Tot i aquesta estreta vinculació entre la població i el riu Ebre, aquest es troba actualment al límit de la seva funcionalitat ecològica, tant pel retrocés experimentat en el cabal com per l'empitjorament de la qualitat de les seves aigües.

Els marges del riu Ebre han estat poblats des de molt antic, i han llegat als actuals pobladors tot un extens patrimoni, físic i intangible, amb un alt valor històric, estètic, simbòlic i identitari, que es troba tant a l'interior dels nuclis urbans com a camp obert.

En els terrenys planers de la vora del riu (sobretot a la cubeta de Móra i als paisatges fluvials de l'Ebre, i en menor mesura als costers de l'Ebre), d'una alta fertilitat, s'ha format un paisatge agrari de regadiu que ha anat adequant al llarg del temps les infraestructures de captació i transport de l'aigua, per tal d'optimitzar els rendiments de l'activitat agrària. En el mateix sentit, s'han anat modificant els conreus d'acord amb la demanda del mercat, i s'han configurat en l'actualitat des de monoconreus de fruita dolça, a la cubeta de Móra, fins a un heterogeni mosaic de cultius d'horta que combina cítrics i fruiters de fruita dolça així com alguns hivernacles, a la zona de les terrasses fluvials del tram final del riu i al predelta. En els terrenys propers als nuclis urbans, les zones pròximes al riu s'han anat transformant per l'ocupació urbanística, ja sigui amb finalitats residencials, industrials o de serveis.

Tot i que en general no s'ha produït una massificació urbana a la vora del riu, aquest sí que actua com a element d'atracció per a determinades activitats que precisen l'aigua per als processos productius, com són el complex electroquímic de Flix, les centrals nuclears d'Ascó, la indústria paperera i la petita indústria química de Tortosa-Campredó. El riu, i el seu entorn, també actua com a element d'atracció per a la residència; en aquest sentit, s'ha anat produint un fenomen de residencialització disseminada (especialment al tram baix del riu), així com l'aparició de grans projectes d'urbanització.

Per altra banda, l'àmbit de les Terres de l'Ebre està articulat per diverses conques i subconques hidrogràfiques. Així doncs, hi ha la conca de les rieres meridionals (des de l'Ametlla de Mar fins a l'Ampolla i des de Sant Carles de la Ràpita fins a Alcanar), la conca del riu de la Sénia (que inclou una estreta franja de l'extrem sud de la regió, i les subconques del riu Canaletes (sud-est de la Terra Alta), del riu d'Algars (sud-oest i est de la Terra Alta), i els trams finals de les subconques del Matarranya (nord-oest de la Terra Alta) i del Siurana (est de la Ribera d'Ebre). Aquestes conques, juntament amb el riu Ebre, han determinat en bona mesura la posició dels assentaments humans i han estat aprofitats històricament, allí on el recurs de l'aigua ho ha permès, per al regadiu agrícola dels territoris circumdants mitjançant la derivació en canals, séquies i basses.

Igualment, també s'ha de considerar l'atractiu que posseeixen els cursos d'aigua i el seu entorn per al desenvolupament d'activitats de tipus recreatiu per part de la població.

256

Criteris

- Aprofitar la potencialitat paisatgística que es deriva de la presència de l'aigua, sense perjudici dels requeriments hidrològics i ecològics que calgui respectar, per al tractament, naturalitzat o artificial, dels espais associats a cursos i làmines d'aigua.
- Cada cop són menys les poblacions ebrenques que viuen d'esquenes al riu Ebre. Destacar el caràcter, potenciar el valor paisatgístic i facilitar l'accés dels fronts fluvials a través d'un tractament acurat en el planejament urbanístic. Els POUM dels municipis de Riba-roja d'Ebre, Flix, Ascó, Garcia, Móra d'Ebre, Miravet, Benifallet, Xerta, Tivenys, Tortosa, Amposta, Deltebre i Sant Jaume d'Enveja han d'establir mesures per recuperar la coherència formal en aquells fronts que l'hagin perduda per causa de la volumetria dels edificis o de la baixa qualitat de l'arquitectura. Aquestes mesures han de tractar:
 - Els elements locals característics.
 - El cromatisme de les façanes.
 - L'accés públic a tota l'àrea a través de passeigs fluvials.
 - La creació de platges fluvials als trams on el riu es corba

lleugerament aprofitant l'escena paisatgística de la vegetació de ribera.

- El foment del contacte ciutadà amb les zones d'aigua.
- La recuperació, potència i preservació de les grans panoràmiques obertes de vista al riu.
- La conversió dels edificis catalogats (edificis singulars, embarcadors) com elements positius del paisatge en la nova ordenació, o la reutilització o limitació d'elements o infraestructures que hagin perdut la funcionalitat que tenien (hivernacles, etc.).

- Millorar i/o reintegrar paisatgísticament els fronts fluvials següents: el del complex nuclear d'Ascó, de la central hidroelèctrica de Riba-roja d'Ebre, el del complex petroquímic de Flix i el del polígon Baix Ebre. Les tècniques de contextualització i harmonització i de mimesi i ocultació, mitjançant franges d'arbrat o d'altra vegetació són, llevat de casos justificats de monumentalitat, d'aplicació oportuna especialment per millorar la integració paisatgística d'instal·lacions d'aquest tipus.

> Segueix de la pàg. anterior

- Restauració i naturalització dels trams degradats de les riberes fluvials dels rius Ebre, Sénia, Canaletes, i Algars. La restauració ecològica de les formacions ripàries dels cursos fluvials emprarà sempre les espècies pròpies dels ecosistemes de ribera de les Terres de l'Ebre.
- Considerar especialment la integració paisatgística en les obres públiques que afectin o travessin trams fluvials.
- Posar en valor els patrons agrícoles de les planes al·luvials, ocupades per hortes o conreus de fruiters, definides per l'estructura parcel·lària lineal perpendicular al curs del riu, de forma allargassada.
- Considerar la vegetació de ribera com a valor paisatgístic en si mateixa, caracteritzada per l'estacionalitat i la verticalitat de la formació i la sinuositat del traçat, en contrast amb els conreus i la làmina d'aigua.
- Reforçar la imatge del riu Ebre com a símbol identitari de les Terres de l'Ebre, a través de la difusió dels seus valors i l'adequació de mecanismes per descobrir-lo.
- Tractar acuradament, en el marc del planejament urbanístic, els fronts urbans fluvials en el sentit de destacar-ne el caràcter i potenciar-ne el valor paisatgístic, així com establir mesures per recuperar la coherència formal en aquells fronts fluvials que l'hagin perduda a causa de la volumetria dels edificis o de la baixa qualitat de l'arquitectura.
- Considerar la presència del riu com a factor determinant de l'ordenació, en el sentit de justificar espais de transició de qualitat entre el front edificat i la ribera. En aquest espai de transició es localitzaran de manera preferent els sòls de cessió per a espais lliures, i es garantirà que el nou conjunt permeti la visibilitat entre el nucli urbà i el front d'aigua.
- Garantir que les actuacions que afectin les comunitats de ribera, les franges de vegetació que segueixen canals i séquies, i el domini públic hidràulic, així com els projectes de nous embassaments o minicentrals, requereixin d'un estudi i un informe d'impacte i integració paisatgística, segons el que disposa el Decret 343/2006.

Accions

- Inventariar els elements patrimonials de valor històric i cultural que presenten els paisatges fluvials (molins, assuts, rescloses, séquies, ponts, etc.). En la mesura del possible, cal aprovar plans especials urbanístics per ordenar-los i gestionar-los.
- Desenvolupar plans de gestió per als espais inclosos a l'Inventari de zones humides de Catalunya.
- Aplicar les regulacions existents en les activitats d'extraccions que afectin les lleres fluvials dels torrents i barrancs, especialment les dels vessants litorals del sector de l'Ampolla i l'Aldea, i les argileres de Campredó, i restaurar-ne les que estiguin en desús.
- Estudiar la creació de figures de gestió compartida d'espais agrícoles de diverses terrasses fluvials dels rius Ebre (en especial, cal considerar la creació del de les sénies de la cubeta de Móra, i el dels canals de les terrasses fluvials de l'Ebre), Sénia, Algars, Canaletes, en el sentit de garantir el manteniment de l'espai agrícola, millorar-lo paisatgísticament i integrar els diversos valors del paisatge en els productes agrícoles.
- La figura de gestió plantejada a l'acció anterior ha de tenir en compte:
 - La gestió integral de la conca.
 - La redacció de plans especials d'usos i gestió amb indicacions específiques per a cada ús (agrari, ramader, extractiu, lúdic, esportiu, etc.).
 - El manteniment i la promoció de l'activitat agrària.
 - La identificació, cartografia i classificació dels elements d'interès presents en l'àmbit territorial (sénies, tanques, murs, camins antics, molins, arbredes d'interès paisatgístic, etc.).
 - La connectivitat ecològica, social i paisatgística dels diversos espais i l'habilitació d'itineraris, com la Via Verda de la Terra Alta i del Baix Ebre, que permetin recórrer les àrees fluvials a peu o en bicicleta, senyalitzant degudament i posant en valor aquests espais.
 - La intervenció sobre els indrets més degradats.
 - Localitzar zones amb interès per establir-hi acords de custòdia del territori.
 - Elaborar programes d'educació, descoberta i sensibilització del paisatge fluvial, que inclogui passejos, rutes, miradors i l'establiment de mesures per a la promoció dels principals elements patrimonials i d'interès paisatgístic esmentats.
 - Dissenyar xarxes d'equipaments d'interpretació i senyalització (passejos, rutes, miradors, etc.) del patrimoni paisatgístic lligat als espais fluvials (bosc de ribera, sénies, hortes, xarxa hidràulica, etc.) i a la conca (patrimoni arquitectònic, pedra seca...).

* Aquests criteris i accions es complementen amb els definits per al paisatge d'atenció especial del riu Ebre (bloc 4).

Objectiu 13

Un paisatge del delta de l'Ebre vinculat a la conservació, gestió i revalorització del conreu de l'arròs, de la xarxa de camins, canals i recs, del patrimoni arquitectònic, així com altres valors naturals, històrics, estètics i simbòlics que aquest espai conté

258

El paisatge del delta de l'Ebre és un paisatge cultural creat recentment, resultat d'una naturalesa modulada per les activitats humanes que s'hi han desenvolupat de manera intensiva al llarg dels darrers 100 anys. Jose Miquel Martínez, Escola d'Art i Disseny de Tarragona

La plana deltaica és el resultat de les aportacions sedimentàries del riu Ebre que, en dipositar-se sobre la plataforma continental, ha anat guanyant terreny al mar Mediterrani. Es tracta d'un espai pràcticament pla, l'altura del qual no supera els cinc metres per sobre el nivell del mar. Fins a l'últim terç del segle xx, el delta augmentava la seva superfície mar endins, a raó d'uns deu metres per any, i adoptava una forma de punta de fletxa, de 330 km². Tanmateix, la falta d'aportacions sedimentàries i una dinàmica litoral més agressiva han invertit el procés: ha retrocedit a una velocitat d'un metre a l'any i ha posat en perill aquest espai.

El paisatge del delta de l'Ebre és un paisatge cultural creat recentment, resultat d'una naturalesa modulada per les activitats humanes que s'hi han desenvolupat de manera intensiva al llarg dels darrers cent anys, a partir de la construcció dels canals de regadiu de la dreta i de l'esquerra.

Els contorns marítims del Delta, així com alguns fragments interiors, estan constituïts per marjals, aiguamolls, maresmes, torberes o llacunes salobres, paisatges dominants del delta fins a principis del segle xx i considerats una zona marginal, i, des de 1984, formen el Parc Natural del Delta de l'Ebre. L'interior de la superfície deltaica és constituïda per un monoconreu d'arròs, acompanyat dels seus sistemes de regadiu i els vials d'accés, així com per edificacions aïllades, ja siguin tradicionals, com les barraques i les

casetes dels guardacanal, o més moderns, com magatzems de maquinària agrícola o sitges.

L'assentament dispers tradicional del delta s'ha traduït actualment en la formació d'un sistema d'assentament que se situa a mig camí entre el dispers i el compacte, com ho demostren el nuclis urbans de Deltebre, Sant Jaume d'Enveja, els Muntells, la Pallaresa, Balada, o el Poblenou, on arreu proliferen els habitatges de planta baixa amb parcel·la que sol ser utilitzada com a horta domèstica. A l'entorn del curs fluvial, on els terrenys són lleugerament més elevats que a la resta del delta, és on s'han implantat aquests moderns assentaments urbans, així com els conreus amb una explotació més intensiva, com les hortes.

Més recents ja són els assentaments amb vocació turística formats per les urbanitzacions l'Eucaliptus i Riumar.

El resultat de tota aquesta dinàmica ha estat la configuració d'un paisatge agrari de rics contrastos visuals al llarg de l'any, que es complementa amb uns paisatges litorals propis de les zones humides, i uns nuclis urbans extensius.

A més, el delta de l'Ebre s'ha convertit en un símbol identitari de les Terres de l'Ebre, especialment per als habitants de les comarques del Baix Ebre i el Montsià.

Criteris

- Establir totes les mesures adients per garantir el manteniment del propi delta, afectat per problemes de regressió i subsidència.
- Garantir la viabilitat del conreu de l'arròs, per tal de donar continuïtat als ecosistemes aquàtics així com estabilitat al delta.
- Restaurar i naturalitzar els trams degradats dels ecosistemes dunars, així com crear un coixí perimetral naturalitzat com a estratègia amortidora dels efectes de retrocés del delta.
- Considerar especialment la integració paisatgística en les obres públiques que afectin o travessin la plana deltaica, que haurien d'integrar-se en el context paisatgístic característic d'aquest espai.
- Posar en valor el patró agrícola dels conreus d'arròs i d'horta, definit per una estructura parcel·lària i uns sistemes de reg característics.
- Reforçar la imatge del delta de l'Ebre com a símbol identitari de les Terres de l'Ebre, a través de la difusió dels valors que té i l'adequació de mecanismes per a descobrir-lo.
- Promoure i donar suport a les iniciatives de custòdia del territori dels diversos espais del delta, a través d'entitats.
- Garantir que les actuacions que afectin les comunitats de ribera, les franges de vegetació que segueixen canals i séquies, i el domini públic hidràulic, requereixin d'un estudi i d'un informe d'impacte i integració paisatgística.

Accions

- Identificar, cartografiar i classificar a una escala detallada els elements d'interès paisatgístic presents en l'àmbit territorial del delta (construccions tradicionals, camins antics, ponts, molins, arbredes d'interès paisatgístic, canals, séquies, etc.).
- Crear programes d'educació, descoberta i sensibilització del paisatge deltaic, i fer un èmfasi especial en aquells ambients més desconeguts, com les hortes o les salines.
- Ampliar la xarxa d'equipaments d'interpretació i senyalització (passejos, rutes, miradors, etc.) del patrimoni paisatgístic lligat a l'espai deltaic (bosc de ribera, hortes, xarxa hidràulica, etc.).

Objectiu 14

Un paisatge format per la pedra seca i per mosaics agroforestals i agraris, productiu i conservat com a referent estètic i identitari de les Terres de l'Ebre

L'heterogeneïtat del paisatge de la pedra seca és, precisament, un dels seus valors principals, inherent a l'estructura en mosaic que el caracteritza.
Observatori del Paisatge

El paisatge dels mosaics agroforestals i agraris de secà, estructurats per la pedra seca, és el resultat d'un procés d'evolució conjunta d'una pauta cultural i una pauta biofísica preexistent, superposades en un mateix territori. Després d'una llarga història d'ocupació del territori, s'han acabat transformant en conreus tots els llocs que així ho permetien: les planes, els fons de vall i, fins i tot, alguns vessants han estat romputs i convertits en espai agrícola, i s'han conservat rodals naturalitzats, més o menys extensos, en aquells indrets més complexos orogràficament.

El paisatge agrari de les Terres de l'Ebre respon en general a les característiques típiques del paisatge agroforestal mediterrani, format per un mosaic de conreus de secà (vinya, olivera, ametller, avellaner, garrofer i cereals) que ocupen els llocs de menys pendent —i amb presència quasi permanent de la pedra seca, en el 65% del territori— que s'intercala amb fragments, més o menys extensos, de matoll, bosc i bosquina, amb el traçat sovint sinuós de rieres o torrents.

L'heterogeneïtat d'aquest tipus de paisatges és, precisament, un dels seus valors principals, inherent a l'estructura en mosaic que els caracteritza. De la mateixa manera, la diversitat d'hàbitats, d'estructures, de textures, de canvis fenològics i de percepció que es produeixen en aquests paisatges els fa mereixedors d'una percepció especial.

És precisament aquesta heterogeneïtat el factor que explica l'àmplia varietat de conreus de secà present en aquestes terres, però també conreus de regadiu. Uns i altres formen la riquesa i varietat de paisatges de Terres de l'Ebre. Així, s'han identificat cinc tipus de mosaics agroforestals i agraris:

- **Mosaics agroforestals de la vinya:** a les unitats baix Priorat i altiplà de la Terra Alta on destaca la vinya, tot i anar acompanyada d'altres conreus de secà, com l'ametller i l'olivera.
- **Mosaic agroforestal dels fruiters de secà:** formats per una combinació de diversos conreus de secà, sobretot l'olivera i l'ametller. Es localitzen fragments d'aquest mosaic al nord de la unitat altiplà de la Terra Alta, nord-oest de la cubeta de Móra, sud del baix Priorat, interior de Barrufemes, nord dels Burgans, i nord dels vessants de Tivenys-coll de l'Alba.
- **Mosaic de fruita dolça amb conreus de secà:** localitzats a la foia d'Ulldecona, a l'interior de les serres de Montsià-Godall, i al sector sud-oriental de la plana del Baix Ebre-Montsià.
- **Mosaic de cítric amb altres conreus:** localitzats als voltants de Jesús, Roquetes i la Raval de Crist, al sector de les terrasses del riu Ebre compreses entre Tortosa i Vinallop, i al sud de la unitat serres de Montsià-Godall, entre Ulldecona i Alcanar.
- **Mosaic d'horta i fruita dolça:** voltants d'Ulldecona i sud-oest de la Sénia.

Per altra banda, els monoconreus també són uns paisatges característics de les Terres de l'Ebre. Si bé s'associa el monoconreu a les noves tècniques agronòmiques i a processos de concen-

tració parcel·lària, les Terres de l'Ebre disposen d'uns paisatges de monoconreu tradicional, representats sobretot pels conreus de l'olivera o vinya que s'han configurat al llarg dels darrers decennis. Els monoconreus identificats són:

- **Conreus d'olivera:** a les unitats plana del Baix Ebre-Montsià, als vessants litorals de les serres de Cardó-Boix, a l'oest del litoral del Baix Ebre, i en fragments dels costers de l'Ebre. Els monoconreus d'olivera van acompanyats de marges de pedra seca canviants segons el tipus de pedra, tècnica constructiva i funció, així com de tot tipus d'elements arquitectònics auxiliars, (com escales, cocons, aljubs, cabanes, barraques, etc.).
- **Conreus de vinya:** el paisatge de la vinya a les Terres de l'Ebre es pot observar plenament en dues unitats concretes, cadascuna amb la seva fesomia particular: al baix Priorat i a l'altiplà de la Terra Alta. El paisatge de la vinya va acompanyat sovint d'altres conreus arboris de secà, com l'olivera o l'ametller.
- **Conreus d'arròs:** localitzats al delta de l'Ebre i al tram final del paisatge fluvial de l'Ebre, formen un dels paisatges més singulars de les Terres de l'Ebre i Catalunya. El model agrícola productiu basat en l'arròs ha generat un paisatge homogeni policromàtic concebut a partir de parcel·lacions més aviat petites separades per la xarxa de reg.
- **Conreus de cítrics:** localitzats principalment al sector central de la unitat plana del Baix Ebre-Montsià i al sud de les serres de Montsià-Godall, així com a les terrasses de Barrufemes i a les del paisatge fluvial de l'Ebre. Es tracta d'un conreu monòton i poc variable al llarg de l'any, tot i que presenta unes lleugeres variacions cromàtiques interessants quan té el fruit madur a finals de tardor i hivern, i olfactivas quan floreix a la primavera.

Les Terres de l'Ebre presenten un conjunt de paisatges agraris constituïts per uns patrons morfològics harmònics que, pel gran valor cultural que tenen, han de continuar mantenint el caràcter propi. Són els següents:

- **Delta de l'Ebre,** solcat d'infinat d'arrossars, on els camps d'arròs li confereixen una estètica característica i amb un ventall cromàtic que abasta gairebé tota la banda de verds i grocs, a part de potenciar la horitzontalitat del terreny. Són els nuclis de Deltebre, Sant Jaume d'Enveja, Balada, els Muntells, l'Eucaliptus, el Poblenou del Delta i Riumar.
- **Foia d'Ulldecona,** terreny enfonsat entre dues serres on l'existència d'una zona endorreica fa que l'aigua sigui relativament abundant, i hi estigui potenciada l'agricultura de regadiu que es presenta amb uns patrons nítids que representen les estructures parcel·làries i els diversos tipus de conreu que hi ha. En forma part el nucli d'Ulldecona.
- **Terrasses fluvials** des del pas de Barrufemes fins a Amposta, amb terrasses fluvials de diversos conreus de regadiu (hortes, cítrics i fruiters de regadiu), amb una estructura agrícola ben ordenada i amb diversitat cromàtica al llarg de l'any.

En formen part els nuclis de Tortosa, Jesús, Vinallop, Campredó, Amposta, Bitem, Tivenys, Aldover, Xerta i Benifallet.

- **Cubeta de Móra**, amb conreus principalment de fruita dolça que componen un paisatge molt diferenciat de la resta de les Terres de l'Ebre amb colors i formes canviant al llarg de l'any. Són els nuclis de Miravet, Ginestar, Benissanet, Móra d'Ebre, Móra la Nova i Garcia.

- **Corredor Bot-Gandesa-Corbera**, una plana allargassada encabida entre les unitats serres de Pàndols-Cavalls i l'altiplà de la Terra Alta, que presenta un mosaic agroforestal típic de la trilogia mediterrània, amb alternança de conreus de vinya, olivera, cereal i ametller, que destaca per l'organització parcel·lària, amb diferents combinacions cromàtiques al llarg de l'any. En formen part els nuclis de Corbera d'Ebre, Gandesa i Bot.

Així mateix, alguns paisatges agraris són singulars pels valors extraordinaris que presenten:

- **Avellaners de la Fatarella**, on el fet que aquest conreu es presenta als voltants del nucli urbà és una peculiaritat en el conjunt de les Terres de l'Ebre, i on la variabilitat cromàtica de l'avellaner al llarg de l'any ofereix un paisatge canviant. En forma part el nucli de la Fatarella.

- **Cirerers de Paüls**, on el cultiu del cirerer de l'entorn d'aquesta població ha proporcionat una imatge singular a les Terres de l'Ebre. En forma part el nucli de Paüls.

- **Conreus en fons de barranc (fondos) d'olivera** de la unitat de paisatge dels costers de l'Ebre i de vinya a les unitats de l'altiplà de la Terra Alta i les riberes de l'Algars, on les capçaleres de barrancs, quan encara tenen poca conca de

recepció i aprofitant la major disponibilitat de sòl, són conreats amb fruiters de secà abancalats amb marges de pedra seca. Aquest aprofitament crea un mosaic on les línies dels marges, perpendiculars al llit del barrancs, van formant estructures reticulars repetides al llarg de les valls i contrasten amb els verds de les masses forestals que cobreixen els vessants. En formen part els nuclis de Batea i Caseres.

- **Cítrics dels prats d'Alcanar**, on les plantacions es troben al sud de la unitat serres de Montsià-Godall. Són els nuclis d'Alcanar i les Cases d'Alcanar.

- **Mosaic de cereal d'Arnes**, un paisatge escàs en el conjunt de les Terres de l'Ebre, que presenta un rerefons de primera magnitud, el Port, i es combina amb altres conreus, com l'olivera, la vinya i l'ametller. En formen part els nuclis d'Arnes i Horta de Sant Joan.

Al llarg de la història, doncs, l'agricultura ha modelat el paisatge generalment mantenint els patrons bàsics que configuren els paisatges agraris, i ha creat la base per a un model social i cultural que presenta un fort lligam amb el medi i els seus elements més rellevants. No obstant això, el procés d'intensificació de l'agricultura durant les darreres dècades ha provocat transformacions importants en els paisatges agraris, motiu pel qual els mètodes de l'agricultura convencional han estat molt qüestionats.

L'espai agrari (agrícola, forestal i ramader) de les Terres de l'Ebre proporciona un fons paisatgístic que constitueix un component d'identitat principal del paisatge. Cal, per tant, fer compatibles el respecte dels valors que té com a bé paisatgístic d'interès públic i la seva funcionalitat agrària per tal que mantingui els trets bàsics de la seva fisonomia.

262

Criteris

- Conservar els mosaics agroforestals i agraris i, en general, els paisatges de la pedra seca definits en aquest objectiu de qualitat paisatgística, com a patrons agrícoles d'elevada biodiversitat, valor estètic i interès interpretatiu de la contribució humana sobre el paisatge.
- Les Terres de l'Ebre presenten un conjunt de paisatges agraris constituïts per uns patrons morfològics harmònics (delta de l'Ebre, foia d'Ulldecona, terrasses fluvials des del pas de Barrufemes fins a Amposta, cubeta de la Móra, corredor Bot-Gandesa-Corbera) definits en aquest objectiu i cartografiats en el mapa de valors estètics (capítol 5 del bloc 2), que, pel gran valor cultural que tenen, han de continuar mantenint el caràcter propi.
- Alguns paisatges agraris singulars de caràcter local, pels valors extraordinaris que tenen, han de ser objecte d'una protecció estricta mitjançant el manteniment i la millora dels seus elements estructurals. Aquests paisatges són els avellaners

de la Fatarella, els cirerers de Paüls, conreus en fons de barranc (fondos) d'olivera, el mosaic de cereal d'Arnes i els cítrics dels prats d'Alcanar, definits en aquest objectiu de qualitat paisatgística i cartografiats en el mapa de valors estètics (capítol 5 del bloc 2).

- Per la vàlua paisatgística que tenen, cal incloure els paisatges agraris citats en el criteri anterior dins la categoria de sòls no urbanitzables d'especial protecció paisatgística en les figures de planejament municipal dels POUM i Normes subsidiàries de planejament, i evitar que es classifiquin com a sòls urbanitzables.
- Estudiar la possibilitat d'incloure plans especials urbanístics d'ordenació del paisatge en els POUM, en aquells casos en què els espais definits en el segon criteri i el tercer d'aquest objectiu siguin límits de fronts urbans, franges d'espai lliure entre nuclis urbanitzats o bé que se situïn al costat de les vies d'entrada dels municipis. L'objectiu d'aquests plans especials

> Segueix de la pàg. anterior

serà la protecció de les traces i els mosaics agraris tradicionals com a elements de requalificació rural i urbana; la recuperació dels espais agrícoles abandonats que no acullen cap activitat, i la seva posada en valor com a espais per al lleure i l'educació. Cal preservar i millorar, a més, els espais d'horta periurbans existents i la delimitació en sòl rústic de polígons ex novo destinats a nous horts per a l'oci i el lleure.

- Les actuacions han de seguir les pautes pròpies dels paisatges agraris preexistents i les tècniques específiques de contextualització i harmonització, i/o de mimesi i ocultació.
- La implantació de parcs fotovoltaics o parcs eòlics s'ha de subjectar als criteris establerts en l'objectiu de qualitat paisatgística 9. En tot cas, es considera, des del punt de vista paisatgístic, que cal prioritzar la instal·lació de panells solars en les edificacions preexistents, i evitar-ne la instal·lació sobre el terreny.
- Potenciar les actuacions de custòdia del territori i la participació de les administracions municipals principalment en els paisatges establerts en el segon i el tercer criteri d'aquest objectiu. Així mateix, cal establir mecanismes d'ajuda al manteniment de les activitats agràries pròpies d'aquests paisatges agraris quan sigui necessari.

- Posar en valor determinats elements de suport a l'activitat agrícola, construïts pels humans al llarg del temps per tal d'obrir noves vies de desenvolupament rural, i lligats al turisme de descoberta i interpretació (arquitectura de la pedra seca, infraestructura d'aprofitament de l'aigua, etc.).
- Donar valor afegit als productes primaris d'aquestes zones, el vi, els fruits secs, l'oli, la fruita dolça, els cítrics i els productes d'horta, mitjançant estratègies de valorització del paisatge i de diferenciació del tipus de producció.
- En les intervencions d'enginyeria, en les obres projectades i en els nous regadius, els possibles processos de concentració parcel·lària haurien de respectar la xarxa hidrogràfica natural i els camins, i minimitzar els moviments de terra, la modificació topogràfica i l'eliminació de vegetació.
- Garantir l'accés als paisatges dels mosaics agroforestals i agraris, que han de mostrar-se a la població de les Terres de l'Ebre com un paisatge atractiu, obert i acollidor, que convidi a la descoberta. En aquest sentit, cal mantenir els antics camins agrícoles tot facilitant-ne la senyalització i l'aprofitament com a itineraris turístics i de promoció de rutes de descoberta del paisatge dels mosaics agroforestals i agraris. Cal tenir en compte, sobretot, els itineraris i miradors definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11.

Accions

- Estudiar la possibilitat de crear una figura de gestió compartida del sector agrícola situat a les terrasses fluvials del tram baix de l'Ebre (des de Xerta fins a Amposta) i al predelta (des de Sant Carles de la Ràpita fins a l'Ampolla), per garantir l'existència de sòl lliure en la zona de transició entre els ambients humits del riu i del delta i els espais de secà adjacents.
- Estudiar la possibilitat de destinar un percentatge de la superfície afectada per processos de concentració parcel·lària al manteniment de marges, guarets i erms. Aquest percentatge pot sortir de l'anomenada massa comuna, percentatge de la superfície que s'exclou de la reparcel·lació per a l'aprofitament privat per destinar-se a camins, usos generals, etc.
- Senyalitzar les carreteres que creuen els principals paisatges agroforestals i agraris amb senyals que ho indiquin i com a element d'identitat dels diversos sectors de les Terres de l'Ebre. Cal tenir en compte els itineraris i miradors definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11.
- Inventariar els elements de l'arquitectura rural malmesa que històricament ha tingut un paper específic en la configuració del paisatge dels espais oberts de l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre: marges i cabanes de pedra seca, sistemes de regadiu, masos, etc., per tal d'avaluar-ne l'estat i preservar-los a través de la inclusió en els POUM.
- Aplicar la regulació existent en les actuacions als marges (per tipus de construcció, alçària, etc.) que s'han de conservar necessàriament per evitar l'erosió i la pèrdua de sòl.
- Habilitar mecanismes i incentius econòmics adreçats als propietaris per a la restauració o rehabilitació dels habitatges i construccions i per al manteniment dels elements característics de l'arquitectura tradicional.
- Impulsar fórmules de custòdia del territori entre propietaris privats i entitats de custòdia per a la gestió responsable dels paisatges dels mosaics agroforestals i agraris de les Terres de l'Ebre amb una implicació activa de la societat civil.

* Aquests criteris i accions es complementen amb els definits per als paisatges d'atenció especial de l'olivera i de la pedra seca (bloc 4).

Objectiu 15

Una arquitectura vinculada als paisatges de secà i de regadiu tradicional, a les construccions defensives i a les construccions religioses, i que els doti d'un contingut i significació territorial i paisatgística

264

Convent de Sant Salvador d'Horta. Marc Coromina, Escola d'Art i Disseny de Tarragona

Les Terres de l'Ebre van ser un indret on la presència ibera, islàmica, i dels ordes hospitaler i templer, va ser important. Així, el patrimoni que aquestes diverses cultures han deixat al territori és ben divers i repartit arreu: com ara els castells de Miravet, d'Ulldecona, les torres de la Carrova, del castell de Sant Jordi d'Alfama, els poblats ibers de Castellet de Banyoles (Tivissa), la Moleta del Remei (Alcanar), etc.

Per altra banda, al llarg del litoral existeixen un seguit de torres defensives o de guaita que foren construïdes en el període modern, segles XVII i XVIII per garantir la seguretat davant els atacs comesos per corsaris que dominaven la costa de la mar de l'Ebre.

Les Terres de l'Ebre també compten amb un ric i divers patrimoni associat a les construccions religioses, com les ermites amb una forta devoció popular de Berrús (Riba-roja d'Ebre), la Fontcalda (Gandesa), ermita de la Pietat (Ulldecona), Sant Salvador d'Orta (Horta de Sant Joan), Sant Blai (Tivissa)..., o el conjunt d'ermites de l'entorn de l'antic monestir de Cardó.

Les Terres de l'Ebre també contenen un patrimoni associat a les construccions productives, format per masos, masies, restes d'alqueries islàmiques, infraestructures de regadiu, com per exemple les casetes dels guardacanal, i associat també a diversos patrons de poblament que vinculen història, territori i població de les Terres de l'Ebre.

Alguns de tots aquests elements, a més, constitueixen fites (vegeu l'objectiu de qualitat paisatgística 10) que formen part de les principals referències paisatgístiques de la població ebrenc.

Els paisatges associats a aquest patrimoni de les Terres de l'Ebre tenen un enorme valor històric, que il·lustra diverses etapes de la història de Catalunya, però també paisatgístic, amb llocs, monuments i nuclis amb valor cultural capaços d'influir de manera positiva en els entorns banals i desordenats i en la qualitat de vida de la població. Aquests dos aspectes justifiquen la necessitat de fomentar accions de restauració i valorització d'aquests paisatges, sense haver de congelar-ne les dinàmiques, ja que contenen elements simbòlics i històrics vius i dinàmics (murs de pedra seca, torres, masos, ermites), que poden esdevenir nodes d'activitat cultural i punts d'aproximació a la realitat paisatgística pròpia, alhora que presenten un fort potencial turístic que pot contribuir a dinamitzar les economies locals.

Els elements amb un alt valor històric formen part de l'imaginari paisatgístic del territori i participen en la creació de les identitats col·lectives. Es recomanen accions i estratègies per a la conservació, l'ordenació i la promoció turística d'aquells elements recollits en aquest catàleg que posseeixen un alt valor històric, religiós o identitari, per tal de mantenir-los i que transmetin a les generacions futures els valors històrics i patrimonials que encarnen, així com la seva herència simbòlica i immaterial.

De tots els elements citats, en destaquen els següents:

Castell	Castell de Carles / Castell d'Ulldecona / Castell de Coll de Som / Castell de Tenneses / Castellnou / Castell de Miravet / Castell de Móra / Castell de Sant Jordi d'Alfama / Castell de Sant Joan d'Algars / Castell d'Almudèfer
Torre de guaita i defensa	Tossal del Moro / Torre de la Vila Seca / Torre de la Campana / Torre de Riba-Roja / Torre d'en Corder / Torre Abalari / Torre del Prior / Torre del Montsió / Torre de Sant Pere-Sant Felip / Torre d'en Morralla / Torre de la Petja / Torre de Soldevila / Torre del Mig Camí / Torre del Moro II (Pasqualet) / Torre de Burgar / Torre de la Carrova / Torre de Gassió / Torre de Codonyol / Torre del Moro I / Torre de Camin / Torre de Poques Salses / Torre del Coll de l'Alba / Torre de Futxeron / Llotja de Campredó / Torre de Campredó / Torre de la Guardiola / Torre de l'Oriola / Torre de Sant Onofre / Torre de la Candela / Torre de la Burjassènia / Torre de la Rocacorba / Torre de Vinaixarop / Torre i poblament de la Fullola / Torre de la Granadella / Torre de Vellria (Jordà) / Torre de Garidell / Torre de Sant Joan / Torre de la Figuera / Torre de Cap Roig / Torre d'Oliver / Torre de l'Àliga / Torre del Torn / Torre de Salim
Edifici religiós	Convent de Sant Salvador / Ermita de la Verge de la Pietat / Ermita de la Petja / Ermita de Mig Camí / Ermita del Remei / Ermita del Coll de l'Alba / Balneari de Cardó
Edifici rural	Casa Gil / Mas del Bisbe / Mas d'en Gassol
Construcció hidràulica	El Pont dels Estretets / Assut de Xerta
Jaciment arqueològic	Poblament de la Punta de Gessera / Poblament ibèric del Coll del Moro / Poblament i necròpolis de Santa Madrona / Poblament de los Castellans / Moleta del Remei / Poblament de la Coluga / Pla de les Sitges / Sant Jaume Mas d'en Serra / Poblament de l'Assut / Poblament Castellet de la Roca Roja / Necròpoli de Mianes/ Necròpoli de Castellons / Necròpoli de l'Oriola / Necròpoli del Mas de Mussols / Poblament de los Tossals / Poblament de la Moleta Rodona / Poblament de Forn Teuler / Poblament de la Roca de les Bruixes / Poblament ibèric de Sant Miquel / Poblament del Castellet de Banyoles / Necròpoli del Bordissal

Criteris

- Afirmar el valor, en la preservació i creació de la identitat cultural de Terres de l'Ebre, tant dels paisatges ordinaris i quotidians com dels paisatges de caràcter més excepcional i representatius.
- Promoure el condicionament paisatgístic de les infraestructures i dels serveis d'ús públic associats als elements amb un alt valor històric o simbòlic en el paisatge ebrenc.
- Impedir la localització de construccions d'alt impacte en les visuals de l'emplaçament (per l'alçària, pels colors, etc.) a fi de conservar els entorns dels elements del patrimoni històric.
- Protegir, conservar i delimitar els dominis dels camins tradicionals que articulen el territori: camins rals, lligallos (camins ramaders), carrerades, camins de ronda, etc. Aquests elements, a part de representar un patrimoni històric que explica molts cops la lògica territorial de la distribució dels elements patrimonials, permeten la interconnexió entre tots ells. Aquests elements viaris s'integraran al planejament urbanístic, ja sigui al POUM que correspongui, o a un pla especial urbanístic a l'efecte.
- Integrar en el planejament urbanístic, i concretament en els catàlegs de masies i cases rurals dels municipis de les zones agrícoles definides en l'objectiu de qualitat paisatgística 14, el patrimoni edificat, a partir d'un criteri que en tingui en compte la vàlua en relació amb el conjunt.
- Prioritzar que els equipaments públics, paradors, cases de turisme rural i centres d'interpretació del medi rural, natural o del paisatge s'ubiquin en edificis resultants de la reutilització o

la rehabilitació de construccions existents. A més, cal tendir a fer-los en llocs pròxims als nuclis de població i a concentrar-se en punts estratègics per tal de garantir la mínima afectació al paisatge.

- Protegir i promoure el patrimoni intangible vinculat amb els paisatges de secà i regadiu tradicional (per exemple les tècniques tradicionals de treball de la terra, els contes, les cançons o la pintura de paisatge).
- Els criteris i les accions establerts en l'objectiu de qualitat paisatgística 10, sobre les fites constituïdes per elements culturals, contribueixen al reforçament del sentiment identitari en relació amb els paisatges de secà i de regadiu tradicional de Terres de l'Ebre.
- Promoure el coneixement i el gaudi de la dimensió social, històrica, espiritual i simbòlica dels elements arquitectònics que caracteritzen els paisatges de secà i regadiu tradicional, així com també la sensibilització sobre el valor que tenen. Les iniciatives poden dirigir-se, entre altres aspectes, a recuperar el to antic de les campanes a les zones d'altas densitats d'edificacions religioses situades en zones de sensibilitat acústica mitjana i baixa, on la dimensió històrica i cristiana és una part molt important del caràcter del paisatge ebrenc.
- Coordinar i establir sinergies entre les diferents administracions o organismes competents o involucrats en la preservació del patrimoni arquitectònic i històric per poder complir amb els criteris anteriors.

266

Accions

- Elaborar inventaris més exhaustius de les construccions defensives, les construccions religioses i els assentaments ibers, amb indicació, entre altres aspectes, del valor, l'estat de conservació i el potencial turístic de cada element.
- Estudiar la possibilitat de declarar zones lliures de qualsevol edificació o infraestructura, que no sigui d'ús turístic o cultural, el voltant dels elements històrics, religiosos i identitaris, que formin part d'edificacions isolades en el sistema d'espais oberts. Cal vetllar especialment per la qualitat en les construccions que s'admetin en aquesta franja. Aquestes zones haurien d'integrar-se en el sistema d'espais oberts del Pla territorial de les Terres de l'Ebre.
- Elaborar plans especials urbanístics específics en la revisió dels nous POUM que facin un tractament específic i adequat d'aquells paisatges agraris amb una densitat especial d'elements històrics —els sistemes de regadiu, les feixes, les

barraques de pedra seca, pràctiques agrícoles, literatura, pintura, etc.

- Promoure plans de millora i condicionament paisatgístic i, si és el cas, de recuperació de l'entorn visual proper (500-1.000 m), per al patrimoni històric que constitueixen les edificacions isolades en el sistema d'espais oberts i que es troben recollits al mapa de valors històrics (capítol 5 del bloc 2). Es podrien finançar a través del Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge que estableix la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge.
- Establir un protocol de rehabilitació (materials, cobertes, paraments, etc.) per als diferents elements que constitueixen el patrimoni històric.
- Senyalitzar amb infraestructura física —associada a carreteres o als miradors contemplats en aquest catàleg— les àrees i els elements del patrimoni històric amb valor paisatgístic

> *Segueix de la pàg. anterior*

identificats en aquest catàleg. En aquest sentit, es promourà la revisió —i, si escau, la substitució— de la senyalització paisatgística existent, i es cercarà, en la mesura del possible, un sistema homogeni a l'efecte per a tot l'àmbit territorial.

- Potenciar la creació d'itineraris motoritzats i no motoritzats definits en l'objectiu de qualitat paisatgística 11 per fomentar la descoberta i el coneixement dels paisatges de secà i de regadiu tradicional associat al patrimoni històric de l'àmbit territorial. Una de les accions és la de senyalitzar-los com a element d'identitat de les Terres de l'Ebre.
- Senyalitzar les carreteres que creuen els paisatges associats al patrimoni històric amb indicacions i com a element d'identitat de les Terres de l'Ebre.
- Elaborar programes d'educació, interpretació i sensibilització del paisatge associat al patrimoni històric que posin èmfasi en el caràcter de paisatge atractiu i obert, i que convidin a la descoberta de diverses etapes de la història del territori i del país i la influència que ha tingut en el paisatge.

Criteris i accions transversals

La proposta de mesures i accions presenta un conjunt d'elements transversals que depassa els quinze objectius de qualitat paisatgística i que també han de ser considerats a les Terres de l'Ebre. A continuació es presenten les propostes de mesures i accions relatives a aquests elements transversals i que són aplicables a l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre.

- Promoure la creació de consorcis supramunicipals amb l'objectiu que les diferents administracions consensuin les mesures i accions compartides i estableixin mecanismes de gestió conjunta.
- Desenvolupar instruments que permetin la concertació i el consens en relació amb la gestió, ordenació i protecció del paisatge per part dels diferents agents de les Terres de l'Ebre que hi intervenen (polítics, econòmics i socials). Un exemple dels instruments a desenvolupar són les cartes del paisatge.
- Garantir els mecanismes adequats per a la participació dels ciutadans en les decisions del futur que afectin el paisatge, com una via de reconeixement dels seus paisatges. En aquest sentit, cal establir procediments (enquestes, fòrums de debat, etc.) per a la participació activa de la població. Els mecanismes de participació haurien d'incloure la presentació d'informació visual infogràfica i tècniques de modelització que facilitin la comprensió.
- Incorporar la valoració dels elements intangibles del paisatge (simbòlics, identitaris, etc.) en els procediments de participació a escala local, ja que sovint aquests elements són més fàcilment perceptibles pels habitants o els visitants d'un territori i aquesta es postula com l'escala l'òptima per identificar-los.
- Fomentar l'educació en els valors del paisatge a la població de les Terres de l'Ebre com a mecanisme de conscienciació de la necessitat de gestió, ordenació i protecció del paisatge. És molt important que una societat aprengui a conèixer els seus paisatges i els trets que els defineixen per tal de posar-los en valor i reconèixer quan i perquè aquests valors poden estar en perill.
- Protegir i posar en valor el patrimoni intangible vinculat al paisatge (tècniques tradicionals de treball de la terra, contes, cançons, pintura de paisatge, etc.), que han contribuït a la identitat dels paisatges.
- Endegar una gestió activa del paisatge no visual, per exemple, l'acústic, i identificar les característiques no visuals del paisatge (per exemple, el so de les campanes a les zones on la dimensió històrica cristiana forma part del caràcter del paisatge).